

IPARI JOGVÉDELLEM

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A KOLLEKTIVSZERZŐDÉSEK, A MUNKÁSOK ÉS MUNKAADÓK SZERVEZKEDÉSE, A MUNKÁSVÉDELLEM, AZ IPARI TULAJDON, AZ IPARIGAZGATÁS, A KARTELLÜGY ÉS A VASUTI JOG KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

Néhány kerületi pénztár a lap megrendelése iránt még nem intézkedett. Tisztelettel kérjük ezeket, szíveskedjenek szándékukat velünk közölni, nehogy lapunk szétküldése fennakadást szenvedjen.

A munkanélküliség.

Írta: Dr. Ferenczi Imre.

A munkanélküliség elleni küzdelem tárgyában 1910 szeptemberében Parisban tartott nemzetközi értekezlet beigazolta azt, hogy a munkanélküliség elleni küzdelemben a községek a feladat nagyságához mértén ma már viszonylag csekély eszközökkel nagy eredményeket tudnak felmutatni.

A munkanélküliekről való céltudatos gondoskodást ipari városháztartási és szociális-hygienikus érdekek teszik székesfővárosunknak is fontos feladatává.

A külföldi kedvezőbb kereseti és megélhetési viszonyok normális körülmények között is nagy vonzóerővel vannak éppen a tanult ipari munkásainkra; a tanulatlan alkalmi munkások viszont rendszerint a keresletet messze meghaladó arányban árasztják el a fővárost. Mihelyt azonban nagyobb mérvű munkanélküliség következik be, akár gazdasági pangás, akár munkaviszályok folytán, éppen a jobb munkások, akik nem hajlandók kiségitő alkalmi keresettel megelégedni, távoznak tömegesen a fővárosból. A visszatérő fellendülés idején ilyenkor jelentékeny hiány mutatkozik tanult munkásokban, ami ipari vállalataink megerősödését nagy mértékben hátráltatja.

De magának a fővárosnak közigazdasága és közháztartása is erősen megérzi a népesség elvándorlását és a munkanélküliség nyomában járó nyomort a fogyasztás csökkenése, a kórházi költségek szaporodása és a szegényalap megterhelése folytán. A dolgozni tudó és akaró munkátlanokat ugyanis ma az az ipari pangás idején legfeljebb a szegénységélyezés észszerűtlen, drága és emellett demoralizáló formájában támogatjuk. Pedig a munkanélküliség önmagát fokozza azáltal, hogy a lakosság fogyasztóképességét csökkenti és az elsőrendű fogyasztási cikkek előállításával foglalkozó iparágak piacát is megszorítva, a fogyasztási adóbevételeket csökkenti. A munkanélküliség hatása alatt

bekövetkező nyomor, az elégtelen táplálkozás és zsúfoltabb lakásmód a betegség százalékát növeli, a vagyon elleni büntettek számát és a szélső alkoholizmus eseteit szaporítja. A munkanélküliség idején felhalmozódó adósságok, betegségi és egyéb rendkívüli költségek terhe alól gyakran a legderekabb munkás sem tud kiszabadulni s néha örökre a szegénységélyre szorulókat táborába süllyed alá. A hosszú és teljes munkanélküliség ideje alatt sokan teljesen elszoknak a rendszeres munkától és a szokásos munkakerülők és csavargók számát szaporítják. Az ínség idején vállalt durva munka nem egy tanult munkás kézi ügyességét szállítja le. A munkanélküliséggel járó nyomor a legszebb családi egyetértést is meg szokta bontani, a gyermekeknek rossz példával szolgál és a tétlenség, a csavargás és a koldulás örökletes betegségét származtathatja át rájuk.

A munkanélküliség kedvező alkalmat szolgáltat a munkásosztályok legelemibb szenvedélyeinek a felgyújtására, nem ritkán a vagyon- és a közbiztonság ellen irányuló tömeges támadásokra vezet és a közrend képviselőivel való fenyegető Összeütközéseket idéz föl. Nyugtalan politikai viszonyok között pedig a munkanélküliség nem egyszer vált felforgató törekvések kiinduló pontjává. Az 1830., 1848. és 1870. évi párisi forradalmaknak szoros összefüggése a munkanélküliséggel eléggé ismeretes.

A jelenlegi időpont különösen alkalmas arra, hogy ezt a nagy és veszélyes következményekkel fenyegető problémát mi is nyugodt és beható megfontolás tárgyává tegyük. Jelenleg nálunk kedvező gazdasági konjunktúrák uralkodnak és úgy látszik, hogy azok még egy-két évig eltartanak. Béke idején kell a háborúra készülni. Most, amikor a munkanélküliek száma a mai társadalomban elkerülhetetlen minimumra szállott alá, alig merülhet fel az a veszély és aggály, hogy a rendkívüli viszonyoktól diktált rendszabályokat vetnek fel és minden szenvedelem nélkül kereshetjük azokat az intézményeket és eszközöket, amelyek ma e súlyos társadalmi baj rendszeres megelőzésére, illetve a lehetséges enyhítésére a legalkalmasabbnak ígérkeznek.

A kézműipar,

– A debreceni kamara, tanulmánya. –

Elegáns kiállítású füzet fekszik előttünk. A debreceni kereskedelmi kamarának két hóval ezelőtt az egyetemes kamarai gyűlés elé terjesztett jelentése a kézműipar állami támogatásáról.

Okos füzet, amelylyel érdemes kissé foglalkozni. A probléma, is megérdemli, amelylyel foglalkozik és a füzet előadási módja is. Megszoktuk a hivatalos íráskoroknál azt az üres fecsegést, mely azt hiszi, ha ötkilós nyomtatványban mondja el sovány mondanivalóját, munkát végzett és kérdéseket oldott meg. Csak meg kell nézni a legtöbb hivatalos szakvéleményt és gazdasági tanulmányt. Agyontaposott közhelyekkel dolgoznak és a közgazdasági kézikönyvekből kikopott tételek leplezik a nagy szegénységet. Ezért szokta a legtöbb ember az e fajta szaktudományt átlapozás után félrehajítani.

A debreceni kamara jelentése olvasásra érdemes. Nem az íróasztal előtt készült és nem német közgazdasági könyvekből kiollózott igazságokat tartalmaz, hanem írói szemtől-szembe ismeri azt az életet, amelynek sebeit gyógyítani akarják. Olvasás közben érezzük, hogy itt nem „a kézműiparról” van szó, mint valami elvont közgazdasági kérdésről, hanem ember áll szembe élő emberrel, akinek a vergődését, meddő erőpróbálkozásait ott a műhelyben, a faluban figyelte meg.

Amit mond, tartalmilag is helyes és mi – legalább legnagyobb részében – elfogadjuk. Csak egy megjegyzést teszünk, amelyet elég súlyosnak tekintünk. Hogyan van az, hogy a debreceni kereskedelmi kamara egy szóval sem említi meg, hogy a kézműipar nyomorúsága elsősorban a magyar fogyasztó, a paraszt nyomorult gazdasági helyzetében keresendő. Itt van a kérdés gyökere. A hazai termelés fokozását emlegeti a jelentés. Minek, vajjon minek? Hát van fogyasztó? Hát magasabbak a magyar paraszt igényei, mint a vademberé?

Az Amerikából érkező tudósítások beszámolóit adnak arról, hogy a magyarországi munkásnál csak a kínai kuli igénytelenebb, hogy jövedelmének legnagyobb részét felrerakja és hazaküldi. Míg az amerikai, angol, a német munkás emberhez méltó standarddal él, két-háromszobás lakásban lakik, addig a magyar és a magyarországi nemzetiségű ágyra jár, szalonnával és krumplival tömi magát. Az amerikai munkások részéről felhangzó panaszoknak is itt van a forrása.

És ez Amerikában van, ahol a keresete az itthoni keresetnek az ötszöröse, és ahol életmódja az itthonihoz viszonyítva fejedelem.

A munkás és elsősorban a földműves igényeinek a fokozása a magyar iparnak és a magyar kézműiparnak a létkérdése. Ott, ahol az ország területének nagyrészt hűbéri természetű latifundiumok foglalják le, ahol – ha külső formájában nem is, de tényleges viszonyaiban ma is a középkori hűbéri nagybirtok az uralkodó, a munkás standardjának emeléséről nem lehet szó.

Lehet, hogy a debreceni kamara nem akart ennyire menni és a kérdés gyors megoldását tartotta szem előtt, ámde lehetetlen nálunk ezekre a körülményekre reá nem mutatni.

Bizonyosan azt fogják mondani, hogy a kérdés ilyen beállításának politikai színezete van. De mi bátrak vagyunk azt kérdezni: és aztán? ez azt jelenti, hogy nem lehet tudományosan igaz, és hogy a fent leírt diagnózis helytelen?

A következőkben az értékes tanulmány néhány részletét közöljük, némi rövidítéssel. *)

Lánczi Jenő

*

Az a fajunk, hogy a mi alsó ipari viszonyaink elképzelhetetlenül kezdetlegesek, mi most állítjuk össze (sok áldozattal) talyigáinkat, melyekkel utól akarjuk érni más nemzetek új szerkezetű gyorsvonatait. Mi, amikor kis- és kézműiparunk útján a hazai termelés fokozását tűzzük ki célul, azelőtt a meggondolás előtt állunk, hogy a termelés fokozását a talajjavításon és a vetőmagadományozáson kell kezdenünk s csak azután térhetünk át a fajnemesítésre és a modern kultúra termelő fogásaira. Nagy baj azonban, hogy nálunk az iparoskörtől fel a törvényhozásig mindenki nagy vonalakban beszélő iparpolitikát szeret rajzolgatni, egy szemernyi alkotás helyett mindig nagy terveket gondolunk ki. Nagy tervezők vagyunk, tulajdonképpen tervező-iparunk a legfejlettebb.

Es kezdetlegességünkönél csak a képzelődésünk és elkapatottságunk nagyobb, mely néha szinte kedves naivitásokban nyilatkozik meg. Tegnap kaptuk a kamaránál egy járszági iparosunknak, egy géplakatosnak az államegélyes kérvényét, mintegy 12 000 kor. értékű gépeket kér műhelyébe, azzal a bevallott céllal, hogy a „külföldi silány gépeket” Magyarországból kisorsítsa.

A külföld. Németországban a híres szakiskolák mellett állandó szaktanfolyamoknak, a társadalommal karöltve szervezett tanítási módoknak gazdag szövevénye, gyakorlatias szakkiallítások, szervezett tanácsadó intézmények, mozgó tanítók, ellenőrök, géphasználati kurzusok, találmányok bemutatásai, tanulmányutak és ösztöndíjak az iparfejlesztés eszközei. Gépadományozási rendszer itt nem dívik.

Ausztriában a szakképzés, tanácsadás németországi módjai mellett különösen a szövetkezeti termelés támogatása kölcsönökkel, erő- és munkagépekkel képezi az iparfejlesztés eszközeit. Szövetkezésre a német nép kiválóan alkalmas is. Azonkívül önállóan és gyakorlatiasan szolgálják az ügyet a „Gewerbeförderungsinstitut”-ok, többnyire a kamarákkal kapcsolatban. (Reichenberg, Wien stb.)

Angliában nagyarányú az oktatással való iparfejlesztés. Gépszegelezés itt sincs, mert a gépkölcsön terjedt el széles mértékben s az olcsó villamos áram is feleslegessé teszi.

Franciaország 1903. évben kezdett akciót a munkagépeknek a kézműiparban elterjesztésére. A kereskedelmi miniszter e célból gépkiallításokat rendezett, adományozott is gépeket termelőszövetkezeteknek, vándortanítókat járatt az országban a technikai ismeretek terjesztésére.

Az Északamerikai Egyesült-Államok szintén a képzés minden eszközével s részint az állam és városok, részint az ipari társadalom nagyobbszabású közös intézményeivel, dolgos múzeumaival, kísérleti telepeivel és nyilvános állomásaival emeli az ipari buzdokolódásukat.

Körülbelül ezeken az utakon és ezekben a gondolatkörben mozoghatunk a kis- és középipar fejlesztő munkájánál mi is, azzal a különbséggel, hogy ha ezek a gazdag, iparilag konszolidált nemzetek ennyit vagy annyit tesznek, nekünk, a mi gyenge, gyámoltalan, az erősek versenye ellen védtelen iparunkért kétszer annyit kell tennünk.

Teendőink sorozata. Mindenekelőtt és mindenekfelett tanítani tanulókat, segédet, mestert egyaránt. Köz-

*) Mai munkásbiztosítási rovatunk egyik közleményéből kiderül, hogy a pénztárakat legerősebben a kézművesek terhelik.

és szakismeretekre s műhely- és gépgyakorlatokra, tanfolyamok, mozgó tanítók, ipari tanácsadók, kísérleti intézmények, szakkiállítások útján.

A mi tanoncoktatásunk minden fogalmat meghaladólag gyarló. Még a nagyobb városokban is alig van szakirányú és nappali oktatás, a kisebbekben és a községekben csak elemi oktatás, küzdelem ez az analfabétasággal. A műhely oktatás nem sokkal jobb az iskolainál.

Megdöböntő példákat látunk: nagyon sok iparos valóságos tanonc-tenyésztést folytat, azok rendszeres szakbeli oktatását mellőzve, egy-két gyakorlati fogás megtanítása után munkába fogja őket, mint a lehető legolcsóbb munkaerőket. Eredménye, hogy a tanoncévek eltöltése után iparából a tanonc alig tud valamit. Arról nem is szólva, hogy közben a tanulatlan tanonc munkájából a megrendelő közönség mennyi kárt vall.

A mi szövetkezeti ügyünk Achilles-sarka az iparfejlesztési munkáknak. A mi tapasztalataink kerületünkben történt kísérletekről sorra szomorúak. Tudom, hogy itt-ott vannak virágzó szövetkezetek is, a szabóké a fővárosban, a cipészeké Szegeden, Orosházán és másutt. Ezek kivételek. Virágzó fák a temetőben. És káprázva olvassuk az osztrák és német szövetkezeti munka sikereit. A szövetkezetek szervezésére, tanítására, felügyeletére szolgáló különleges intézmények eredményeit.

Azt kellene ezek után gondolnunk, hogy a magyar faj nem szövetkezeti faj. Hiányzik belőle az az összetartó fegyelmesség, az az akarat és érdekalrendelés és önzetlenség, ami hozzája kell, s ami fejlettebb gazdasági kultúra családi vonása csak.

Valóban, minden szövetkezetünk alapszabályainak első pontjába kellene iktatni a „rochdali becsületes úttörők”, a szegény takácsok, vagy a livornói üvegfüvő munkások történetét, mely mutatja, hogy a siker útja a puritán szenvedéseken és rajongó kitartásokon vezet keresztül.

Az is bizonyos, hogy a szövetkezeti élet megteremtése rendkívüli lelkiismeretességet, gyakorlati hozzáértést és türelmet igényel, mert a világon még sehol sem boldogultak a rosszul megszervezett és rosszul vezetett szövetkezetek. A baj tehát sok esetben nem a rendszer lényegében, hanem a megvalósítás módjában volt.

A városok, községek és a társadalom becses segítségüket nyújthatnak az államnak az iparfejlesztés nagy munkájában helyesen átgondolt „várospolitikájuk” útján. A divatos és nem sokat érő társadalmi fellobbanások helyett azonban úgy a városoknak, mint a társadalmi tényezőknek segítő erejét és jóindulatát hozzá kell kapcsolni az állami segítő módokhoz úgy, hogy mintegy ellenfeltételét képezzék a közérdekű állami segítségnek.

Így karöltve járhatnak el a szakképzés és műhelygyakorlat, géphasználati jártasság elősegítésére szolgáló intézmények fentartásában, termelőképes új iparok alapításához a városok, eddigi szokás szerint telekadományok, adó- és vámkedvezmények nyújtásával járulhatnak. Számbajövő segélyforma volna továbbá a városi villamtelepeknek oly tevékenysége, hogy motorokat kölcsönözzön, vagy hosszú részlettörlesztésre árusítson gyári áron az iparosoknak. De különösen a megélhetés megkönnyítésének szociális munkájában.

Legnagyobb támogatás volna a műiparra, ha állandóan elláthatnák bőséges és jó megrendelésekkel. Épen ezen a téren mond azonban csütörtököt a társadalmi segítség, mely pedig száz és száz milliók felett rendelkezik évente. A fogyasztás nem ismer más tör-

vényt, mint a maga gazdasági érdekét és hiábavaló minden szépszavú igyekecs, mely a beszerzések vadon össze-visszaságú mezejét a nemzet közös gazdasági érdekében irányítani szeretné. Nekünk csak egy hatalmas, bővizű folyamunk van, mely mint hajdan a Herakles vezette Alpheios Augiás mezején keresztül ömölhet s magával ragadhat mindent: ez a közszállítások ereje.

Ezt kell tovább rendezni erős, ha kell erőszakos kézzel, az állam után a városok, községek, közintézmények beszerzéseinek kegyetlen ellenőrzésével. E hatalmas folyam önként magával ragadja az útba eső magánereket és a folyamból még nagyon sok aranyat lehet mosni a kisiparnak is, kincseket és halakat hoz az ár magával, nagy halakat és kis halakat, de amint mondani szokás, a kis halak – jó halak.

írásosan, bürokratikusán mindent itt számon tartani nem lehet, de ha volna tíz mozgó ellenőre az államnak, akik folyton csak utaznának, vizsgálnának és tanácsolnának, ezerszeresen kiérdemelnék a fizetésüket.

Javaslatok. A kézműipar fejlesztésének kívánatos állami eszközei:

I. Általános és szakirányú tanítás:

1. mozgó tanításokkal (könyvvezetés, szaktanítás vándoroktatók útján);
2. tanfolyamokkal;
3. gyakorlati ipari tanácsadókkal és útmutató körlevelekkel;
4. a tanoncoktatás szakirányúvá tételével;
5. az ipari szakiskolák szaporításával;
6. tanulmányi és utazási ösztöndíjakkal.

II. Gyakorlati műhely oktatás:

1. kisipari közműhelytelepekkel (ipartestületek, társulatok vagy más közintézmények kezelésében);
2. ezeknek a tanoncoktatásba, a segéd és mester tanfolyamokba való szerves bekapcsolásával;
3. új eljárási módok és találmányok bemutatásával s erre szolgáló magasabbrendű technológiai szaktanfolyamok rendezésével;
4. gyakorlati szakkiállítások rendezésével,

III. Általános érdekű és hatású ipari orsz. intézmények létesítése.

1. Technikai, technológiai kísérleti intézmények.
2. Gyakorlati iparfejlesztő bizottságok szervezése.
3. A szövetkezeti tér tovább művelése. A megszervezés átgondoltságára és alaposságára való vigyázzal, a szakszerű ellenőrzés és állandósításával.
4. Tanoncotthonok létesítésének elősegítése.
5. Mindezen intézmények állandósított állami felügyelete egy országos iparfejlesztő szervezetben, mely a kamarák irányításával működik.

IV. Anyagi támogatás, kölcsön, pénz- és gépadomány útján.

1. Szövetkezetek, közműhelyek, szervezetek, iparfejlesztő bizottságok anyagi támogatása, s ez utón a városok, községek és társadalmi tényezők rokonirányú támogatásának felsekítettése.

2. Az erő- és munkagépek kölcsönrendszerének megkísérlése erre szolgáló államilag támogatott vállalat közvetítése útján, megszabott alacsony kölcsönfeltételekkel. Az adományozás pályázati utón. (Angol minta.)

3. Fejlődésre különösebben alkalmas, egyéniségükben is jól megbíráható középiparosok támogatása gépadományokkal, oly célból, hogy önségélyük gondolata, osztályöntudatuk és önrzetük nyugalma felkeltesse, tehát oly feltétellel, hogy iparuk kifejlesztését saját anyagi erejükkel új befektetésekkel is előmozdítsák, avagy az adományozandó gépek árának egy részét (felét vagy harmadát) megtérítsék s tanonc és se-

gédmunkás alkalmazására a termelés fokozására elő-írt ellenfeltételeket betartják.

4. Pályázati úton, az ösztöndíj kiadásmódjára évenként felváltva más-más iparban és más-más helyen kisipari mintaműhelyberendezések adományozása kezdő iparosoknak és hasonlóképpen kisebb munkagépeknek adományozása.

5. Veszendő iparágakon régi műhelyberendezéseknek az elkallódástól való megmentése céljából munkaeszközökkel és gépekkel való modernizálása, megfelelő ellenfeltételek mellett. (Tímárok, takácsok, kékfestők, fazekasok, rostások, fésűsök, gyertyamártók stb.)

G. Új termeléseket bevezető iparosoknak s helyileg a fogyasztás szükséglete, vagy a nyersanyag bősége, vagy hagyományos jellege, vagy munkaerők olcsósága által indokolt iparosoknak anyagi támogatása.

7. A házi iparilag szervezett ipari termelő totemmunka támogatása gépekkel és üzemkölségekkel.

8. Mezőgazdasági jellegű vidékek városaiban a téli foglalkozást nyújtó vállalkozások támogatása gépekkel, vagy üzemsegélyvel, lehetőleg a kifizetett munkabérek arányában.

V. *Munkamegrendelések biztosításával*, a közszállítási törvény szigorú, városokra és községekre gondosan kiterjesztett s rendszeresen ellenőrzött alkalmazásával, valamint a társadalmi támogatásnak állam segélyes rugókkal való felerkentésével és helyesebb irányokba terelésével.

A pénztár-orvosi pragmatika.

Írta: Dr. Bánóczy László.

Tudvalévő dolog, hogy az 1907: XIX. t.-c. alapján létesült, illetve átalakult pénztárak orvosszerződésai csak a pénztárak végleges átszervezéséig bírtak joghatállyal. A végleges átszervezés tavaly az év közepe táján megtörtént, minthogy azonban az orvoscélektől végleges rendezése addig nem volt perfektuálható, az orvosok és a pénztárak a szerződéseknek hol kifejezett, hol csak hallgatóságos meg-meghosszabbítása mellett várták a helyzet teljes kialakulását,

Az 1907: XIX. t.-c.-t életbeléptető miniszteri rendelet az Országos Pénztár feladatává teszi az orvoskérdés végleges rendezését. Ennek következtében az O. P. még 1910 májusában közreadta orvosi pragmatika tervezetét, mely a pénztári orvosok túlnyomó többsége részéről kedvező fogadtatásra is talált. Ezen az alapon indultak meg azután a részletes tárgyalások ország-szerte, amelyek a pénztárak több mint kétharmadánál már akkor eredményre is vezettek. Minthogy azonban az orvosi megegyezések az 1907: XIX. törvény 128. §-a alapján intézettek el, azaz a kerületi pénztárak igazgatóságának idevágó határozatai nem csak az O. P. igazgatóságának hozzájárulását, hanem az Állami munkásbiztosító hivatal jóváhagyását is igénylik, a már megkötött és a még megkötendő egyezségek lehető gyors elintézése érdekében szükségesnek látszott, hogy az O. P. és az Állami munkásbiztosító hivatal a pragmatikára nézve már előzőleg megegyezzenek, és így a másod- és harmadfokú felülbírálás már csak arra a kérdésre legyen limitálva, vajjon a kerületi pénztárak igazgatóságának határozatai az általuk is elfogadott szabályzatoknak megfelelően hozattak-e. Az állami hivatal és az O. P. megegyezése a szakelődők tanácskozása révén létre is jött. Az eredeti szabályzat-tervezetek, lényegükben ugyan nem, de azért több pontban módosultak, többnyire azon tapasztalatok számbavé-

tele alapján, melyeket az O. P. az egyes pénztárak orvosi karával folytatott tárgyalások alkalmával szerzett.

Az ekképpen egyértelműleg módosított szabályzatokat az állami hivatal kiadta véleményezés végett orvosi tanácsának is, mely azokat lényegbe vágó módosítások nélkül magáévá tette. Csak egy ponton, a nyugdíjosultság kérdésében helyezkedett az orvosi tanács oly alapra, melyet az állami hivatal elfogadott ugyan, de melyet az O. P. nem honorálhatott, annál kevésbé, mint hogy nem adatott, rá mód, hogy ezt az utóbb felmerült és a közös megállapodástól eltérő változtatást megtárgyalhassa. A kiadott pragmatika természetesen az O. P. álláspontjának megfelelően rendezte ezt a kérdést, és így, két egészen lényegtelen, inkább csak stiláris módosítástól eltekintve, ez az egyetlen pont, melyben az O. P. és Állami munkásbiztosító hivatal egymástól eltérnek.

Az orvosi szolgálat, lényege szerint, az u. n. tisztviselői rendszer alapján van rendezve, amely rendszer szerződéses alapon jön létre. Azaz, a kerületi pénztár igazgatósága az O. P. nevében szerződést köt minden egyes orvossal, és az orvos szerződésileg vállalja a szabályzatokat. A tisztviselői rendszernek így formában való létre jövele folytán minden más módnál élesebben domborodik ki az az elv, hogy a megegyezés feltételei, azaz a pragmatika, a munkaadó részéről egyoldalúan nem, csak e másik szerződő féllel, az orvossal egyértelműen módosítható.

Az orvos által ily módon vállalt pragmatika két részből áll. A szolgálati és fegyelmi szabályzatból, meg az illetmény szabályzatból.

A szolgálati szabályzatban az u. n. tisztviselői rendszert azon kikötések létesítik, melyek által a megegyezés, nem számítva a szolgálat egy évi ideiglenességét, az orvos részéről 3 havi felmondás révén, a pénztár által csakis fegyelmi úton bontható fel.

A szolgálati köteleességek és jogok tulajdonképpen nem tartalmaznak újat az eddigi helyzethez képest, csupán kodifikálva lett az eddigi leghelyesebbnek elismert gyakorlat. Mindössze két pont érdemel különösebb megemlítést. Mindkettő az u. n. inkompatibilitás kérdését illeti. Az egyik pont a főorvosokra vonatkozik. Az által ugyanis, hogy az orvosi szolgálat felévé, kifejezetten és kizárólagosan a főorvos tétel, aki a pénztár igazgatójával egyenrangú és azzal mellérendelt szolgálati viszonyban áll, aminek külső megnyilatkozásaként a főorvos a szerződés aláírásán kívül, állása elfoglalásakor esküt is tartozik tenni, — szükségessé vált annak biztosítása, hogy a főorvos, nagy felelősségének megfelelően kellő időt szenteljen pénztári teendőinek, és már meglévő állásain kívül, ne vállalhasson intézményeknél, egyesületeknél és testületeknél oly megbízást, melyek őt pénztári teendői elvégzésében gátolhatnák. Ennélfogva a főorvos minden ilyen új megbízást tartozik a pénztár igazgatóságának bejelenteni, vita esetében pedig a kérdés elbírálására a pénztár fegyelmi tanácsa illetékes.

A másik pont a hatósági orvosokra vonatkozik. A pénztári orvosoknak ugyanis — a mint az Magyarországon másképpen nem is lehetséges — jelentékeny része hatósági orvos, s bár a pragmatika életbelépése után a helyzet a múltéhoz képest semmit sem változik, mégis szükségesnek látszott az eddigi gyakorlatnak, és ki kell emelnünk *zavartalan* gyakorlatnak oly irányú hangsúlyozása, hogy a hatósági orvosok szolgálata hatósági elfoglaltságuk számbavételével rendezendő.

Külön kell megemlítenünk a nyugdíjügy rendezését. Az O. P. ezt a szolgálati szabályzat 17. §-ban rendezte a következőképpen:

17. §.

A pénztárnak véglegesített orvosai kötelesek a megalakított nyugdíjintézetbe tagként belépni. Kivételt alkotnak azok, kik 50 évesnél idősebbek, vagy akiknek a pénztártól élvezett fizetése 1000, azaz egyezer koránál kevesebb, vagy akik más nyugdíjintézetnek már tagjai. Ezek azonban a pénztári nyugdíjintézet által e részben megállapítandó feltételek mellett, ennek a nyugdíjintézetnek kötelékébe lépni szintén jogosultak.

Az állami hivatal és annak orvosi tanácsa a nyugdíjintézetbe való belépését *minden esetben* az orvos tetszésére bízva, ez azonban nem csak a nyugdíjintézet szempontjából kifogásolható, melynek megfelelő működése természetesen orvosi érdek is, de a megállapított korlátozások mellett, első sorban a pénztári orvosok érdeke a belépés kötelezővé tétele, mert a nyugdíjellátás, különösen az özvegyek és árvák nyugdíjellátása másképpen nem biztosítható. Egyébként, éppen az orvosok részéről felhangzó sűrű kívánságok alapján látta jónak az O. P. ezen pont ilyen fogalmazását.

A fegyelmi szabályzat nagyjában szintén csak az eddigi állapot szankcionálása és kellő formába öntése. A fegyelmi tanács paritásos alapon van összeállítva: tagjai: két igazgatósági tag és az illető pénztár összes orvosai által választott két orvos, a tanácselnöke pedig a pénztár mindenkari elnöke. Az ügy előadója a pénztár orvosi tanácsa által kijelölt pénztári orvos, és a fegyelmi tanács ülésein, melyek mindenkor zártak, véleményezési joggal jelen lehet a főorvos és az orvosi tanács elnöke is. Fegyelmi ügyekben másodfokon az O. P. igazgatósága határoz, orvosi fegyelmi tanácsának javaslatára alapján, harmadfokon pedig az állami hivatal biztosítási tanácsban.

A pragmatika másik főrésze az illetményszabályzat. A fizetések megállapítása az orvos által kezelt évi átlagos taglétszám alapján történik. A fizetés kiegészítői a korpótlék, a fuvardíj és a kisebb pénztáraknál a kezelést is végző főorvos főorvosi pótléka. Nagyobb pénztárak a főorvosi teendők elvégzésére kizárólagos főorvosi állásokat szerveznek, ahol fizetésen kívül lakbér is jár. A szabályzat legfontosabb elve az, hogy minden orvos csak akkora taglétszámot köteles ellátni, amennyire szerződik. Ha körzetében idők múltán megnő a tagok létszáma, annyival, hogy egy magasabb fizetési osztályba kerülne, a kölönbözöt gyógykezelését akarata ellenére nem lehet rábízni. Az illetményszabályzat rendelkezéseinek részletes ismertetése helyett elegendő az állami hivatalnak az O. P.-hoz intézett rendeletére utalni, melyben megállapítja, hogy az O. P. illetményszabályzatában elment teherbírásának legfelső határáig, úgy hogy ezen túlmenni a pénztári intézmény csődjét eredményezné.

A két szabályzat átmeneti intézkedései gondoskodnak arról, hogy az orvosok eddigi szolgálati ideje a megállapítandó fizetéseknél beszámíttassék, és hogy a végleges rendezés alkalmával szolgálatban lévő orvosok, amennyiben munkaképesek – a munkaképtelenség megállapítása a pénztár orvosi tanácsának véleménye alapján történik, – a pénztár igazgatósága által átvétessenek és véglegesíttessenek.

Mindent összevéve, elfogultság nélkül megállapítható, hogy az O. P. által az orvosi szolgálat végleges rendezésére kiadott szabályzatok, a legmodernebb és legmértányosabb pragmatikák közé tartoznak.

SZEMLE

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,
az Országos munkásbeteggyógyászati és balesetbiztosító-pénztár
fogalmazója.

Az állami munkásbiztosítási hivatal és a kerületi pénztári alkalmazottak javadalma-zása. A Munkásbiztosítási Közlöny f. évi április 27-iki száma az állami hivatalnak egy rendkívüli horderejű rendeletét tartalmazza, a melyben a győri kerületi pénztár szolgálati és fegyelmi szabályzatának jóváhagyása során a hivatal kijelenti, hogy az *illetmény szabályzat a szolgálati és fegyelmi szabályzat integráns részét képezi s ennél fogva az illetményszabályzatot is ő hagyja jóvá.* Ennek megfelelőleg megsemmisíti az országos pénztár igazgatóságának azon határozatát, a melyben ez az országos pénztár által szerkesztett mintának megfelelő külön illetményszabályzat megalkotására hívja fel a győri pénztárt, egyúttal a P. 175. §-a alapján maga a hivatal rendelkezik az állásoknak az állami hivatal mintaszabályzata szerinti szervezése, az alkalmazottaknak ezen állásokba való besorozása és véglegesítése tárgyában.

Ismeretes, hogy az országos pénztár a szolgálati és fegyelmi szabályzatok mintájának kibocsajtása alkalmával az 1907: XIX. t.-c. 130. §-a alapján azon álláspontra helyezkedett, hogy az illetményszabályzat a szolgálati szabályzatba nem tartozik s annak jóváhagyása nem is az állami hivatal, hanem az országos pénztárt illeti. Az országos pénztár az illetményszabályzat mintáját a szolgálati szabályzat mintájától külön is választotta s ezen illetményszabályzat-mintában – tekintettel az elkerülhetetlen 7 napos járulék folytán remélhető magasabb járulékbéveteli fedezetre, a melyet az állami hivatal figyelmen kívül hagyott, – az alkalmazottak javadalma-zását a hivatal szabályzatában foglaltaknál magasabban állapította meg. A kerületi pénztárak – 13-nak kivételével s ezek között volt a győri is – az országos pénztár által kibocsajtott szolgálati szabályzatmintát s egynek kivételével az országos pénztár által kibocsajtott illetményszabályzat-mintát fogadták el. Az országos pénztár igazgatósága a kerületi pénztárak által elfogadott illetményszabályzatokat még 1910 december 15-én jóváhagyta s a *magasabb illetmények minden kerületi pénztárnál f. évi január hó 1-étől kezdődőleg folyósítottak már.*

Az alkalmazottakat annál súlyosabban éri a hivatal rendelete, mert teljesen váratlanul jött. Minden tényező úgy volt értesülve – s erről szaklapok, mint befejezett tényről cikkeztek – hogy a 7 napos járulékszedés életbelépte folytán a pénzügyi akadályok elhárulván, az állami munkásbiztosítási hivatal ezúttal az önkormányzatnak kedvezve, honorálni fogja az országos pénztárnak az illetményszabályzat tekintetében elfoglalt álláspontját.

Nem így történt. A hivatal ragaszkodik azon álláspontjához, hogy az illetményszabályzat a „szolgálati szabályzat kiegészítő része.

A jelenlegi kereskedelmi miniszter elődje ebben a kérdésben a hivattal ellentétes álláspontot foglalt el 1908 szeptember 19-én, midőn az országos pénztári alkalmazottak illetményszabályzatát maga alkotta meg, noha a szolgálati szabályzat megalkotása az 1907: XIX.,

t.-c. 109. §-a értelmében az országos pénztár igazgatóságának hatáskörébe tartozik.

Horvátországban az 1910. év elején többek között azért függesztették fel az országos pénztár autonómiáját, mert az igazgatóság azon az állásponton volt, hogy a *szolgálati szabályzatba az illetmény szabályzat beletartozik* s tiltakozott a bánnak az országos pénztári illetmény szabályzatot megállapító rendelete ellen. Magyarországon pedig azért semmisíti most meg az állami hivatal az országos pénztár határozatát, mert a határozat azt mondja, hogy a *szolgálati szabályzatba az illetmény szabályzat nem tartozik*.

Az ember valóban zavarba jön ez ellentétek látára s kétségbeesetten kérdezi, hogy mit akart hát voltaképpen a törvény, ha leghivatottabb magyarázóit, t. i. egyrészt a budapesti állami hivatal, másrészt a *zágrábi állami munkásbiztosítási hivatal és a m. Mr. kereskedelemügyi miniszter* ellentétesen magyarázzák rendelkezéseit. Mindezen ellentétes magyarázatoknak van azonban egy közös szabályuk, a mely ez ellentétes magyarázatoknak nyitját adja. Ugy látszik ugyanis, hogy van a munkásbiztosítási törvénynek egy, tisztán a hatóságok részére készült, a törvénytárban ki nem hirdetett, titkos 210. §-a annak a megállapítására, hogy a *szolgálati szabályzat az illetmény szabályzatot is felöleli-e vagy sem*. Az eddig tapasztaltakból azt sejtjük, hogy ez a titkos §. így szól:

210. §.

Abban a kérdésben, hogy a *szolgálati szabályzat* alatt az *illetmény szabályzat* is értendő-e, az az irányadó, vajjon a *szolgálati szabályzat* megalkotására az országos pénztár igazgatósága bír-e hatáskörrel. Az esetben, midőn az országos pénztár igazgatósága a *szolgálati szabályzat* megalkotására hatáskörrel bír, az *illetmény szabályzat* a *szolgálati szabályzatba* nem tartozik; – a mely esetben azonban az országos pénztár igazgatósága a *szolgálati szabályzat* megalkotására hatáskörrel nem bír, az esetben az *illetmény szabályzat* a *szolgálati szabályzat* integráns része.

(A hivatal rendelete folytán támadt helyzettől egyébként az országos pénztár igazgatósága legközelebbi ülésén fog foglalkozni, a munkásbiztosítási tisztviselők országos egyesülete pedig rendkívüli közgyűlést tart ez ügyben.)

A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége a munkásbiztosítási novelláról. A Gy. O. Sz. f. évi április hó 23-ai tartott rendes közgyűlésén a következő határozatot hozta: A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének közgyűlése a magyar ipar érdekében halaszthatatlannak tartja a *munkások baleset- és bélegsegélyezéséről szóló 1907. évi XIX. t.-c. reformját*, s ezért megbízza az igazgatóságot, hogy egy törvényjavaslat-tervezetet dolgozzon ki és terjesszen föl a kereskedelemügyi magyar királyi kormányhoz. A Szövetség az 1907. évi törvénynek a legfőbb hibáját az elszórt centralizációban, a bonyolult hatáskörökben s az egyes helyi és vállalati pénztárak pénzügyi autonómiájának megfojtásában látja. A közgyűlés szükségesnek tartja, hogy a kerületi és vállalati pénztárak autonómiájának kibővítésével *mindegyik pénztár önmagának takarékoskodik, önmaga rendelkezhesse járulékszázalékainak megállapítását, igazgatásának költségeit s az általa megtakarított összegek munkásjóléti felhasználása felett*. A vállalati pénztárak létesítése megkönnyíthetők és azok közhasznú működése elősegíthetők. A balesetbiztosítás tekintetében a járadékok gyors és szakszerű elintézése

érvényesüljön. Az igazgatási fórumok apasztandók, működési körük világos & n körülírandó. *A Szövetség az ezeken az alapelveken felépülő reformot sürgősné tartja*, mert a munkásbiztosítás növekvő pénzügyi és adminisztratív bonyodalmai nemcsak a munkások emberbaráti ellátásának helyes keresztülvitelét veszélyeztetik, hanem mert az ipar fejlődését is határozottan gátolják.

Immár az autonómia keretében helyt foglaló érdekeltek nagy része állást foglalt a novella tekintetében: az ipartestületek, a gyáriparosok, – s a szociáldemokrata munkásság is a húsvéti pártgyűlésen. Ezek után érdeklődéssel várjuk a kereskedelemügyi miniszternek a munkásbiztosításra vonatkozó nyilatkozatát, melyet a kereskedelmi tárca költségvetésének tárgyalásakor, valószínűleg még május hó első felében fog a parlamentben megtenni.

Az országos pénztár a zilahi kerületi pénztár autonómiájának felfüggesztése ügyében. Mint jelentettük, az állami munkásbiztosító hivatal a zilahi ker. pénztár önkormányzati szerveit megillető teendők ellátásával Zilah város főjegyzőjét bízta meg. Tekintettel arra, hogy az 1907. XIX. t.-c. 173. §-a az állami munkásbiztosítási hivatal az önkormányzati szervek feloszlatása esetén (csupán arra jogosítja fél, hogy a pénztárt „*saját közegeivel* vezetetheti”, a zilahi főjegyző pedig az állami hivatal saját kötegen nem tekinthető, az országos pénztár igazgatósága f. évi április hó 28-án tartott üléséből a hivatal intézkedése ellen panaszszal élt a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez. Kifejti az országos pénztár ezen panaszában, hogy a törvényhozás „*saját közeg*” alatt csak az állami munkásbiztosítási hivatalnak az 1907. XIX. t.-c. 169. és 170. §§-aiban megjelölt személyzetéhez tartozó egyéneket érthetett, mert ha általában a hivatal megillető feladatok ellátásait csak oly személyekre kívánta bízni, kik az idézett 169. és 170. §§-okban *megállapított képesítéssel és ott biztosított függetlenséggel bírnak*, úgy nem engedhetett kivételt az autonómia felfüggesztése esetén a hivatalra háruló, különösen felelősségteljes feladatok ellátásánál sem. Ezen feladatok ellátásánál különös fontossággal bír, hogy az autonóm szerveket helyettesítő közeg a kellő szakképzettséggel bírjon, mert csak ilyen egyentől várható egy zilahi pénztár ügyeinek rendbehozatala. S ha a hivatal a központban a legegyszerűbb teendőket is a törvény értelmében *csak szakképzett és az ő fegyelmi hatósága által álló* egyénekké végezteti, úgy lehetetlen, hogy a központon kívül felmerülhet legfontosabb teendőjét szakképzettséggel nem bíró s fegyelmi hatósága alatt nem álló személylyel intéztesse. A városi főjegyző kirendelésével egyúttal következtetésbe is esik az állam munkásbiztosítási hivatal, mért míg a kerületi pénztárak alkalmazottainak *szolgálati szabályzatában hajt hatatlanul ragaszkodik a legszigorúbb összeférhetlenségi szabályok* fentartásához, addig (a *paritásos öszszeállításos igazgatóság* helyébe lehetségesnek tartja egy a hivatal ügyviteli és fegyelmi szabályzatában foglak összeférhetlenségi szabályoknak alá nem rendelt személynek a kirendelését.

A magyar munkásbiztosítás a drezdai nemzetközi hygiene kiállításán. A drezdai nemzetközi hygiene kiállítás megnyitása f. évi Május 1 6-ára van tervbe véve s bár a kiállítás a megnyitás idejére – mint rendszeren minden kiállítás – teljesen el nem készülhet, a megnyitást – értesülésünk szerint – nem fogják elhalasztani. A kiállításon Magyarország is részt vesz s a magyar kiállítás munkálatai az ösz-

szes nemzetek kiállításai között a legjobban haladtak előre, úgy hogy május 6-án tán csak a magyar kiállítás fogja teljesen készen várni a látogatókat. A külön magyar pavillonban képviselve vannak többek között a m. kir. tudományegyetem, a m. kir. állami gyermekmenhely, Budapest székesfőváros, az önkéntes mentőegyesület stb, valamint a m. kir. *Allami Munkásbiztosítási Hivatal és az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, ennek keretében pedig a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár is.* Az Országos Pénztár kiállítása, a melynek berendezésére Lükő Alajos főszámtanácsos és Urbán Béla statisztikai tanácsos küldettek ki, az ipari és kereskedelmi munkásbiztosítás állapotát feltűntető térképek és grafikonokból, a dr. Babó Samu vezetése alatt a budapesti ker. pénztár Roentgen-laboratoriumában készült Roentgen-felvételekből, valamint az Országos Pénztár orvosa, dr. Pach Henrik által irt magyar és német szövegű, 24, illetőleg 30 oldalra terjedő, Izléses kiállítású ismertetésből áll, melyből magyar szövegű 2000, német szövegű pedig 5000 példány áll a kiállítást látogató közönség rendelkezésére.

Értesülésünk szerint a kiállítás megnyitását az Országos Pénztár részéről Garbai Sándor elnök és Sarkadi Ignác igazgató fogják megjelenni.

Az országos pénztár gyógyfürdő-szerződése. Az állami munkásbiztosítási hivatal az országos pénztár 1910. évi közgyűlése által elfogadott gyógyfürdő-szerződéseket mindezideig nem hagyta jóvá. Az országos pénztár igazgatósága e miatt – tekintettel arra, hogy a fürdőevad már küszöbön van – az 1907: XIX. t.-c. 168. §-ának 1. bekezdése alapján a kereskedelemügyi miniszterhez, mint főfelügyeleti hatósághoz fordult s az állami munkásbiztosítási hivatal ügyviteli szabályzatának 75. és 79. §§-ai alapján a fürdőzések jóváhagyásának ügyében a miniszternek közvetlen intézkedését kérte.

A nagybecskereki kerületi pénztár közgyűlési kiküldöttei törvényes képviseleti arányának helyreállítása céljából három rendes és három pótkiküldött választásának megsemmisítése iránt tett az országos pénztár igazgatósága f. évi április hó 28-án tartott üléséből előterjesztést az állami munkásbiztosítási hivatalhoz.

Iparhygiéniai ambulatorium létesítése az országos pénztárnál. Az országos pénztár igazgatósága elvben elhatározta, hogy az ipari megbetegedések felderítése és tanulmányozása, a szokásos gyógyítási módok hiányának megjelölése és a helyes gyógyítás útjának kijelölése céljából az ipari betegségek számára az országos pénztárnál ambulatoriumot létesít s utasította a főorvost, hogy egy ilyen ambulatorium létesítésére szolgáló részletes tervet és költségvetést terjesszen elő. Az országos pénztár az ipari megbetegedéseknél elsősorban van érdekelve egyrészt a betegsegélyezési, másrészt pedig – az 1910. évi közgyűlésnek azon határozata óta, hogy az ipari megbetegedések üzemi balesettként kártalanítandók – még fokozottabb mértékben balesetbiztosítási működésénél s így a legnagyobb mértékben helyeselhető, ha az ipari megbetegedésekből eredő terheinek csökkentéséhez ezen betegségek tudományos tanulmányozásán nyugvó intézkedésekkel kíván hozzájárulni. Kétségtelen, hogy az ipari betegségek elhárításánál a legfontosabb tényező az üzemeknek a berendezése, de az üzem megfelelő berendezésének is főfeltétele az, hogy az üzemmel járó ipari megbetegedés ezen ipari jellege felismertessék, hogy a betegség természete, okai kideríttessenek. Az ipari megbetegedés okai között vannak azután egyéni

tényezők is s így az ipari hygiene az üzemi berendezés hygienikus voltán kívül megkövetel bizonyos egyéni prophylaxist is. Az ipari megbetegedések tudományos tanulmányozásán nyugvó üzemi és egyéni hygiene tudományos fejlesztése, a hygiénét szolgáló megfelelő gyakorlati intézkedések megtételére az országos pénztár igazgatóságának javaslatok tétele – ez a létesítendő ambulatorium egyik célja. Másik célja pedig, hogy a felmerülő ipari betegségek mentől tökéletesebb és mentől gyorsabb gyógyításának módját kijelölje s ezt a felmerülő esetekben értékesítse. Az ambulatorium anyagát az önként jelentkező fővárosi s a vidéki pénztári orvosok által felülvizsgálat vagy gyógykezelés végett felküldött betegek fogják képezni.

A pénztár terheihez való hozzájárulás és a pénztár által nyújtott segélyek igénybevétele fordított arányban áll. A kolozsvári kerületi pénztár 1910. évi jelentéséből vesszük a következőket: „A 2%-os járulékot fizető 3632 tagból az I. bérosztályba 1393, a II-ba 1095, a III-ba 876, a IV-be 209, az V-be 43, a VI-ba 13, a VII-be 12 és a VIII-ba 1 tag esik. A 3%-os járulékot fizető 12989 tagból az I. bérosztályba 1863, a II-ba 3853, a III-ba 4601, a IV-be 1856, az V-be 459, a VI-ba 210, a VII-be 99, a VIII-ba 48 esik.

Ez Kolozsvár város és Kolozsmegye ipari bér-munkásainak egyedüli jövedelmi statisztikája. Ez a jövedelmi statisztika úgy általános gazdasági szempontból) mint a pénztár pénzügyeinek álláspontjáról szomorú perspektívát tár föl.

A pénztár területén dolgozó munkások keresetének átlaga napi 2 kor. 29 fillér, ezt az átlagot azonban az alkalmazottak 49.9%-a, tehát még fele sem éri el.

Még szomorúbb a kép, ha a kisipari munkások bérvizonyait vesszük szemügyre. 3632 kisipari munkás átlagos napi keresete 6222 koronára rúg, tehát egy egyén átlagos napi keresete 1 kor. 70 fillér, mely átlagot azonban a kisipari alkalmazottak 66.7%-a nem éri el.

Amily elszomorító jelenség ez általános gazdaságpolitikai szempontból, ép oly mértékben káros a pénztár pénzügyi tekinteteiből.

A csekélyebb jövedelemmel együtt járnak a rosszabb táplálkozási és lakásviszonyok s ezzel együtt a munkás szervezetének csekélyebb ellentálló képessége, így azután a pénztár betegeknek zömét az alacsonyabb napibérosztályhoz tartozó tagok teszik ki, akik a pénztár terheihez természetesen kisebb mértékben járulnak. Ily énképen azt a megállapítást vonhatjuk le tapasztalatainkból, hogy a pénztár terheihez való hozzájárulás és a pénztár által nyújtott segélyek igénybevétele fordított arányban áll, vagyis a pénztárnak épen azon tagjai kerülnek legtöbb kiadásba, akiknek bérvizonya folytán legkisebbek a járulékei.”

Az országos pénztár beszerzései és a közszállítási szabályzat. Az országos pénztár igazgatósága az 1910. év elején a dologi szükségletek beszerzési módját a közszállítási szabályzat elvének szem előtt tartásával szabályozta. Az állami munkásbiztosítási hivatal az igazgatóság határozatát megsemmisítette, mivel az egyes részleteiben nem egyezik meg a közszállítási szabályzattal. Az országos pénztár igazgatósága f. évi április hó 28-án tartott üléséből ezen megsemmisítést ellen előterjesztéssel a hivatalhoz azzal az indoklással, hogy az alapszabályok 196. §-a a dologi beszerzéseknél csupán a közszállítási szabályzatok elveinek megfelelő alkalmazását rendeli el, de nem teszi kötelezővé a szállítási szabályzat minden rendelkezésének betartását.

A kolozsvári kerületi pénztár 1910. évi jelentése különös figyelmét érdemel, mert nem elégszik meg az 1910. évi számbeli eredmények konstataálásával, hanem megvilágítani törekszik a munkásbiztosításnak és a közgazdaságnak, valamint közigazgatásnak egymásra gyakorolt kölcsönhatását. A jelentésnek érdekesebb részeire még visszatérünk, egyelőre a számbeli eredményeket közöljük a következőkben: A pénztári tagok átlagos létszáma 16.665 volt (1909-ben 14.972), a bevételek 258.193 koronára (1909-ben 231.617. koronára) rúgtak, melyből a táppénzek 87.730 koronát (34%), az orvosi költségek 39.358 koronát (16-5%), a kezelési költségek 57.979 koronát (26%) emésztettek fel. A pénztár az 1910. évet 4137 korona (1909-ben 22.848 korona) felesleggel zárta.

Az OMBP. igazgatósága április 28-án délután és folytatólag 29-én délelőtt tartotta rendes havi ülését a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének üléstermében. A *Garbai Sándor* elnök, *Lukács József* alelnök, majd *Peidl Gyula* alelnök vezetése alatt lefolyt ülés gazdag tárgysorozatának első pontja *Sarkadi* igazgató havi jelentése volt, amelynek egyhangú tudomásulvétele után az igazgatóság arra utasította az elnökséget, hogy a napidíjas alkalmazottak szolgálati viszonyának nagyobb fokú biztosítása iránt a legközelebbi ülésben tegyen javaslatot. A mintegy 30 tárgyból álló elnökségi előterjesztések során elfogadta az igazgatóság az *üzembesorozási* munkálatoknál alkalmazottak szolgálati szerződéseit, határozott a *kerületi pénztárak székházépítése*, a szerződésileg még nem biztosított *kötszerek és gyógyászati segédeszközök* szállítása, a *kötszerszállítás ellenőrzésének* decentralizálása, baleseti ügyekben hozott választott bírósági ítéletek megfélebbezése stb. ügyében. A *budapesti kerületi pénztár pénzügyi helyzetének* szanalása kérdésében élénk vita fejlődött ki, amelynek során az a fölfogás jutott érvényre, hogy a zavarok főoka a járulékhátralékok késedelmes behajtásában rejlik s így a helyzet javításának eszközei is ezen a ponton keresendők. Az igazgatóság elvi jelentőségű határozatai közül e helyütt csak azt említjük, amelyben az *izr. hitközségek alkalmazottainak* betegség esetére szóló biztosítási kötelezettséget megállapította, az állami alkalmazottak biztosítási járulékaiknak behajtását pedig a kormánnyal folytatott tárgyalásokra tekintettel, egyelőre felfüggesztette. Számos határozatot hozott még az igazgatóság *baleseti kártalanítások, a helyi szervek állászervezései, az orvaskérdés rendezése* stb. ügyében, végül tudomásul vette a házépítési bizottság azon határozatát, hogy az O. P. részére átalakítást igénylő kész házat nem fognak venni és csakis új ház építésére vonatkozó ajánlatokat fognak figyelembe venni. Az igazgatóságnak egyéb fontos határozataival külön foglalkozunk.

A Munkaadó c. újság legutolsó száma megjegyzést fűz ahhoz, hogy az Országos Pénztár lapunkat a kerületi pénztáraknak ajánlja és olvasását szükségesnek mondja. Nem szólva a közlemény ténybeli tévedéseiről, a Munkaadó megjegyzése kissé meglep bennünket. Örömmel konstatáljuk ugyanis lapunk megindulása óta, hogy a Munkaadó legbuzgóbb olvasónk, sőt közleményeinket arra is méltóknak tartja, hogy azokat „Általános iparjogi szemle” és „Munkásbiztosítás” című hasábjain elhelyezze. (A zilahi pénztár, A vállalkozó felelőssége az alvállalkozóért stb. stb.) Mindezt természetesen a címlapon látható tilalom ellenére – lapunk megnevezése nélkül. – Ezek után készséggel igazat adunk a mi harcias lapársunknak. Neki az ajánlásra egyáltalán nem volt szüksége.

A midőn valamely vállalkozó a vállalati termeléshez szükséges munka egy részét vállalatba adja s az, a ki a munka elvégzésére vállalkozik, munkásaival a munkát nem saját önálló üzemében, hanem vállalatba adónak üzemében végzi, akkor a munka elvégzését vállalatba vevő ezen vállalatában nem önálló vállalkozó, hanem alvállalkozó, vállalata pedig, mely a vállalatba adónak üzemében folyik le, a vállalatba adónak számláján fentartott vállalat.

Alvállalkozó alkalmazottai az 1907: XIX. t.-c. szempontjából az id. törvény 22. §-a értelmében a fővállalkozó alkalmazottainak tekintendők. A részvénytársaság által üzemeltetett minden foglalkozás az ipartörvény alá esik s így a részvénytársaságok összes alkalmazottai (tekintet nélkül a foglalkozás minőségére pld. östermelési alkalmazottak is) kiknek évi javadalmazása 2400 koronát, vagy napibére 8 koronát meg nem halad, betegség esetére való biztosítás kötelezettség alá esnek. Vállalati pénztárt fentartó vállalatnak biztosítási kötelezettség alá eső oly alkalmazottai, kiket a vállalkozó a vállalati pénztárba be nem jelent, a T. 120. §-a értelmében az illetékes kerületi pénztárnak tagjai. Orsz. Munkásb. és Balesetb. Pénztár 1911. évi 11.306. szám. K.-i kerületi munkásbiztosító pénztárnak.

Joggyakorlat.

Biztosítási kötelezettség.

Felperesnek ama munkásai, a kik erdejében az ott termelt fa elszállítására létesített lóvasútnál alkalmazták, az 1907: XIX. t.-cikkben megszabott biztosító kötelezettség alá esnek. (1911. ápr. 10. G. 42.)

Indokok: Az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának 8. pontja és 2. §-ának 15. pontja a betegség esetére való biztosító kötelezettség, illetve a balesetbiztosító kötelezettség alá sorozza, tekintet nélkül a hajtóerőre, a vasúti üzemeknél alkalmazottakat is, ha azoknak fizetése vagy bére az idézett törvény 1. és 3. §-ában megszabott összeget meg nem haladja.

Az 1907: XIX. t.-cikknek megokolásából és országgyűlési tárgyalásból, de magának a törvény megalkotta intézménynek természetes céljából is kiderül, hogy a törvényhozás szándéka az volt, hogy a *betegség és balesetbiztosító kötelezettséget az alkalmazottaknak ennél nagyobb körére terjessze ki avégből*, hogy egyfelől ennél többen részesüljenek a törvény nyújtotta előnyökben betegség idejében és baleset bekövetkezésekor, másfelől pedig a balesetért való szavatosság kérdése ennél egységesebb és ennél megnyugtatóbb megoldásra jusson. *Éppen azért mind a törvényhozó szándékának, mind a biztosító intézmény jellegének és egészségügyi, társadalmi és igazságszolgáltatási céljának az 1907: XIX. t.-c. olyan magyarázata felelhet csak meg, a mely a törvény alól való kivételek eseteit a legszigorúbban értelmezi*, egyébként is alapelve lévén a törvényt magyarázatnak az, hogy a szabály alól való kivétel a legszigorúbb és legszűkebb értelmezés alá esik.

Midőn tehát az 1907: XIX. t.-c. idézett helyein a vasúti üzemeknél alkalmazottakat is, a hajtóerőre tekintet nélkül, a biztosítás mindkét nemére egyaránt kötelezettnek mondja ki, anélkül, hogy ez általános szabály alól kivételt állapítana meg a vasút alkata és rendeltetése dolgában, akkor a vasúti üzem fogalmát annak legáltalánosabb és legáltalósabb műszaki értelmében kell fölfogni, tekintet nélkül az azzal összefüggő vállalkozásnak gazdasági jellegére, céljára és terjedelmére, mert a „vasúti üzem” sajátos jellege és veszélyesége ettől, természetszerűen, egészen független.

A felelkezési bíróság tényként azt állapította meg, hogy a felperes az erdejéből kitermelt fát egy alig hozzá-

férhető, meredek magaslatról szállítja az erre a célra készült lóvonatú vasút segélyével. Mivel az itt alkalmazott munkások tevékenysége magamagában túlmegy az őstermeléssel kapcsolatos munka körén és szállító, illetve fuvarozó munkásság jellegét ölti magára; mivel különben is az 1907. XIX. t.-e. 1. §-ának 11. pontja és 3. §-ának 18. pontja a fuvarozásnál és szállításnál alkalmazottakat is mindkét biztosításra kötelezi: téves jogi fölfogásból indult ki a felebezési bíróság, midőn azzal a megokolással állapította meg azt, hogy a felperes munkásai nem esnek biztosító kötelezettség alá, mert a felperes mint őstermelő, nem ipar- vagy kereskedelmi vállalkozásként termeli ki a saját ingatlanán termelt fát és szállítja azt a szóbanforgó munkások segélyével az ott létesített lóvasúton, mivel a fenn kifejtettek szerint a biztosító kötelezettséget ebben az esetben nem a termelés jellege és terjedelme, sem a termelő élet-hivatása és vállalkozása, hanem maga a vasúti üzem, mint a szállításnak sajátos, de fokozott veszélyességű módja és eszköze állapítja meg.

Betegsegélyezés.

Betegsegélyezés párbajban történt sérülés esetén. (T. 52. §.) **Párbaj esetén a betegség; önmagán való okozásának szándékossága kizártnak tartandó.** Sz. . . . i munkásbiztosítási választott bíróság 1911. február hó 23-án. 1911. P. 1/3. sz.

Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárt kötelezi arra, hogy S. Z. m.-i lakos, F. bizt. társaság tisztviselőjének, mint igénylőnek betegségi segély, illetve kórházi ápolási díj címén 26 azaz huszonhat koronát 3 nap alatt különbeni végrehajtás terhe mellett fizessen.

Az indokolásból: Az a kérdés, hogy a ki párbajt vív és ennek folytán sérüléseket szenved, olyanak tekintendő-e, ki a sérülés folytán előállt betegséget szándékosan okozta volna?

Az élet eseteket vet fel, midőn az egyén oly kényszerű helyzetbe kerül, hogy a rajta esett sértést, – a törvényileg ugyan tiltott, – de társadalmilag bevett és szentesített párbajjal torolhatja csak meg, illetve annak megvívásába mintegy belekényszerítették. Így fogván fel a kérdést, mi elfogadható támpont sincs arra, hogy aki párbajt vív és testi sértést nyer, olyanak tekinthető legyen, a ki már előre tudatosan, szándékosan önmagának okozzon testi sértést.

A törvény 52. §-ának más értelmezés tulajdonítható, mert igenis lehetséges, hogy valaki a betegséget szándékosan idézi elő csak azért, hogy esetleg kényelmes kórházi ápolásban vagy táppénzben részesüljön.

A törvény tehát ily esetre gondolt – és miután a párbaj kockázatos s az illető nem is tudhatja előre, hogy ismétleg kap-e sérülést vagy sem? így kizártnak tartandó párbaj esetén a betegség önmagán való okozásával a szándékossága.

A nyilvános betegápolási költségek elvülésére nézve a köztartozások elvülése tekintetében fennálló jogszabályok (1883: XLIV. t.-c. 90. §.) az irányadók. Közigazgatási bíróság 1910. évi 3555. szám.

Balesetbiztosítás.

Az 1907: XIX. t.-cikk 81. és 82. §§-aihoz: **Az 1907: XIX. t.-e. a sérült alkalmazottnak a munkaadó irányában érvényesíthető kártérítési igényét ahhoz a feltételhez köti, hogy úgy a szándékosság, mint a vétkes gondatlanság előzetesen jogerős büntető bírósági ítélettel megállapíttassék, nehogy az alkalmazottak a munkaadókat baleset esetén, tekintettel arra, hogy az alkalmazottakat vagyontalanságuk miatt a peres eljárásból hátrányok alig terhelhetik, ok nélkül magánjogi perekkel zaklassák.** Curia 1911. márc. 30-án 875. sz.

Ha az építési vállalkozó akadályoztatása idejére maga helyett oly egyént alkalmazott, ki a nélkülözhetetlen óvintézkedések megtételét elmulasztotta s ezáltal a helyettesítésre alkalmatlannak bizonyult, már az ily alkalmatlan egyéneknek helyetteseként való kijelölése is megállapítja a büntetőjogi felelősséget maga után vonó gondatlanságát. Curia 1911. Jan. 25. 567. sz.

Villamáramütés, mint baleset és az utána kifejlődő paralysis progressiva közti okozati összefüggés megállapítástott.

(Budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1910 október 12. 1910. Á. bal. I. 50/2. ez. a.)

Munkások és munkaadók szervezkedése.

A magántisztviselők országos szövetségéről. Kétséget nem szenved, hogy Magyarországon manapság legmostohább helyzete a magántisztviselőknek és kereskedelmi alkalmazottnak van, mert míg az ipari munkásságról részint törvények, részint a szervezettség ereje kellőképpen gondoskodik, addig a magántisztviselőkről és kereskedelmi alkalmazottnakról a hiányos vasárnapi munkaszüneti és a még hiányosabb betegsegélyezési törvényen kívül alig van oly törvényes intézkedés, amely helyzetüket tűrhetőbbé tenné, a szervezkedés terén pedig még csak a kezdetnél tartanak.

Köztudomású dolog, hogy a M. O. Sz. dolgozta ki az előző kormányok részére a szolgálati viszonyok szabályozásáról szóló törvénytervezetet, amely azóta is állandóan anyagforrássul szolgál az irányadó újabb és újabb munkálatoknak. A M. O. sz. volt az, amely leg-erőteljesebben szorgalmazta a terhes vasárnapi munkaszünet rendezését, amelynek sikerült kivívnia, hogy a végrehajtási novella során a magántisztviselők az állami tisztviselőkkel egyazon elbírálás alá kerültek, amely újabban nagy lökést adott a kötelező nyugdíj-biztosítás előkészítésének azzal a javaslatával, hogy a most lefolyt népszámlálás adatai szolgáljanak az anyaggyűjtés alapjául. Ez a testület propagálta első ízben a megyei és városi törvényhatóságokban, valamint a kamarákban való képviselést, amely akció több helyütt már is sikerre vezetett. Az ország harmincegynéhány városában lévő szervezeteivel sikerült neki a nagy társadalom rokonszenves érdeklődését maga felé irányítani és hogy a sajtó, a munkaadó testületek és a különféle hatóságok mind gyakrabban foglalkoznak magántisztviselő-kérdésekkel, merjük állítani: túlnyomó részben a M. O. Sz. lankadatlan agitálásának és céltudatos tevékenységének köszönhető.

A most lefolyt esztendőben a Magántisztviselők Országos Szövetsége ugyancsak széles működési területet ölelt fel. A már említett kérdéseken kívül foglalkozott a magánnyugdíjpénztárak hatósági ellenőrzésével, a nők kereskedelmi szakoktatásának helyesebb alapokra való fektetésével, szorgalmazta az osztatlan munkaidőt és a záróra egységes szabályozását és elkészítette a kölcsönös segélyzőcsoporthoz tervezetét. Az általános drágaság elleni küzdelemben, a betegsegélyző-pénztárak ügyében, a kereskedelmi üzemek egészségügyi ellenőrzése tekintetében stb. szintén kivette a maga részét. Állásközvetítője mintegy ötödfélszáz tagnak szerzett foglalkozást, balatoni üdülőtelepén pedig 22 tag 308 napon át élvezte a díjtalan pihenés előnyeit. Hivatalos lapja magas színvonalon áll s avatottsággal és lelkesedéssel szolgálja a testületi érdekképviselőit.

A magántisztviselőknek a kamarában való képviseltetése dolgában, – amelyről fent emlékezünk meg, – épen e sorolt írásakor újabb mozzanat történt. A kereskedelmi kormány, amelyet ugyanis a Magántisztviselők Országos Szövetsége ebben a tárgyban tartalmas beadvánnyal megkeresett, egy most érkezett leiratában közli a szövetséggel, hogy az érintett kérdést a most készülő ipartörvénynyel kapcsolatban óhajtja megoldani. Nagyon kívánatosnak tartanak, ha ez a válasz nem a szokásos, elodázó formula volna, hanem a ker. kormány komolyan foglalkoznék azzal, hogy a magántisztviselők hivatalos érdekképviselője mielőbb megalkottassék. Véleményünk szerint erre jobb mód, mint a kamarákkal kapcsolatos alkalmazott választmány aligha fog kínálni.

Szakegyesületi munkaközvetítés. A szakszervezeti Értesítő írja: Az építőipar fellendülését elsősorban a munkaközvetítő-intézetekben lehetett észlelni. Mindamelllett, hogy állandó agitáció folyik a szakegyesületi munkaközvetítés ellen, ez utóbbi 1910-ben fényes eredményeket mutat ki. Az ácsok, asztalosok, cukrászok és grafikai munkások szervezetei nem bírtak eleget tenni az aránylag nagy keresletnek. Sőt az asztalosok és ácsok szervezeteinél háromszor annyi munkást kerestek, mint amennyi munkanélküli jelentkezett. A többi szakmánál is aránylag nagy volt a kereslet és ennek köszönhető, hogy az összes jelentkezők közel 80 százaléka közvetítve lett, olyan eredmény ez, amilyent a szervezetek még sohasem értek el. Ilyen eredménnyel sem az állami munkaközvetítő hivatal, sem a munkáltatók által fentartott úgynevezett közvetítő intézetek nem számolhatnak be. Utóbbiak különben is „közvetítetteknek” lajstromozzák azokat a munkásokat is, akik magánúton szereztek munkát és csak a bárea aláírása végett jelentkeznek.

Szükségesnek tartjuk még megjegyezni, hogy táblázatunkban csak a stabil közvetítettek száma szerepel. Az egy-két napi kisegítő munkára közvetítettek száma felülhaladja a 10.000-et. A szakegyesületi közvetítés eredményeit a következő számok mutatják:

Év	A jelentkezők száma	Közvetítettek száma	Sházaléka a jelentkezőknek
1910	41.158	29.059	72-79
1909	31.625	22.298	70-50
1910	33.076	26.280	79-45

Szociálpolitika.

A francia munkásügyi kódex.

Az európai törvényhozásoknak a munkásügyre vonatkozó rendelkezései sokkal terjedelmesebbek, mintsem hogy azt akár az általános magánjogi kódex, akár pedig az ipartörvény keretein belül el lehetne helyezni.

Franciaország az úttörő érdem, hogy az első munkásügyi kódexszel ajándékozta meg a világot. Nagyjelentőségű lépés ez, melynek egész súlyát talán csak az képes elegendőképpen mérlegelni, aki ismeri a mai államok szociális feladatait.

Franciaországban már több mint tíz évvel ezelőtt sürgették Gronssier és Dejeante képviselők, hogy mindazok a törvényes rendelkezések, amelyek a munkásügyre vonatkoznak, beleértve a szociálpolitikai alkotásokat is egy külön kódexbe gyűjtessenek össze. Agitációjuk sikerre vezetett, mert 1901 november havában a kormány erre a célra egy kodifikációs bizottságot szervezett. Enek a bizottságnak a munkái ma már készen vannak és legnagyobb részében a parlament által vita nélkül elfogadást nyertek.

A bizottság feladata nem új törvénytervezetek kidolgozása volt, hanem a meglévő anyag *össze gyűjtése, osztályozása és összeegyeztetése*. Ennek a feladatnak a megoldása nemcsak az idevonatkozó anyag alaposabb ismeretét teszi lehetővé, hanem szembe tünővé teszi a törvények hiányait és az által megkönnyíti azok reformját.

A munkásügyi kódex, melynek öt első könyvét a parlament vita nélkül fogadta el, hét könyvre oszlik. Az első öt könyv, – a tulajdonképeni kódex – a munkára és a munkásbiztosításra vonatkozó anyagot tartalmazza, a hatodik a társadalom szociális tevékenységére, a hetedik a szociális segélyre vonatkozó anyagot foglalja magában.

Az egész mű beosztása a következő:

Első könyv: A munkára vonatkozó egyezmények.

Első cím: Tanoncszerződés. Második cím: Munkás szerződés. Harmadik cím: A bér. Negyedik cím: Munkaközvetítés. Ötödik cím: Büntető határozatok.

Második könyv: A munka szabályozása.

I. Gyermekek- és női munka. II. Felnőtt férfiak munkája. III. Külföldiek munkája. IV. A munkások biztonsága és higiénája. V. A munkafelügyelet. VI. Büntető határozatok.

Harmadik könyv: Szakszervezetek.

I. Syndikatusok. II. Munkás termelőszövetkezetek. III. Büntető-határozatok.

Negyedik könyv: Bíraskodás és képviselő.

I. Ipari bíróságok. II. Döntés az államvasutak és alkalmazottak közötti vitákban. III. Békéltető- és választott bíróságok.

Ötödik könyv: Munkásbiztosítás.

I. Baleset. II. Aggkor és munkaképtelenség. III. Betegség és haláleset. IV. Különbféle határozatok. V. Büntetőhatározatok.

Hatodik könyv: Társadalmi gondoskodás.

I. Kölesónösségre alakult egyesületek. II. Segélyegyesületek. III. Takarékok. IV. Olcsó lakások. V. Fogasztási szövetkezetek. VI. Hitelszövetkezetek. VII. Büntetőhatározatok.

Hetedik könyv: Segély.

I. Gyermekekori segély. II. Betegek, öregek és munkaképtelenek támogatása. III. A magán segélyező egyesületek ellenőrzése. IV. Elmeógyógyintézetek. V. Zálogházak. VI. Peres bajok. VII. Törvénytelen gyermekekre stb. vonatkozó rendelkezések. VIII. Büntetőhatározatok.

L.

Szociális jog az egyetemen. A bonni egyetemen külön tanszéket állítottak fel a szociális jog számára, amelyet dr. *Stier-Somló*-val töltöttek be. Semmi kétség nem férhet hozzá, hogy a bonni egyetemnek ezt a példáját a legrövidebb idő alatt mulhatatlanul követnie kell minden egyetemnek, még talán a budapestinek is.

A munka egyeteme. Charleroi városa, a belga industrializmus szíve dicsekedhetik avval a grandiózus alkotással, hogy megcsinálta Európában elsőnek a munka egyetemét. „Népegyetem”-nek nevezi magát ez az intézet, amely a maga valójában valóban nem egyéb, mint egy óriási tanító-műhelye az összes iparágaknak, ahol gyakorlati és elméleti kiképzést nyernek a hallgatók. Az intézet terjedelméről fogalmat nyerhetünk, ha tudjuk, hogy az építése 3 millió frankba került és fentartása évi negyedmilióval igényel. Az előcsarnokban a munka szimbólumaként Meunier „Kovács”-a van elhelyezve, az óriási gépteremben pe-

dig minden elképzelhető iparág legújabb szisztémájú gépei vannak működésben. Egy mintaszerű elektromos központ szolgáltatja a hajtóerőt és e központban valószínűleg bámulatra méltóan leleményes gépek úgyszólván bepillantást engednek a tanulóknak a gép lelkébe, úgy hogy a legkönnyebb módon szerez tudomást a hasznossági eredményről, a súrlódási veszteségről stb. Az egyetem három szekcióra oszlik: inas-, legény- és mester-osztályra. A gyakorlati életnek teljesen megfelelő műhelyek fogadják az inast. Van kovács-, lakatos-, pék-, szabó-, asztalos-, mintázó- stb. műhely. Szakavatott vezetőktől tanul ezekben az inas és párhuzamosan nyeri az elméleti kiképzést. Az egyetem a tanulóknak fizetést is ad. Az első évben 5 centim-t kap óránként. Ez a fizetés folyton emelkedik és a negyedik – utolsó – évben 20 centimot ér el. Ezenkívül ebédet kapnak az inasok és évente egy öltözet ruhát. A napi munka befejeztével kezdődik az esti tanítás segédek részére, akik három évig hallgatnak és művezetői képesítést nyernek. A mesterek tanfolyama szintén hároméves és kiképzést ad az üzemek legújabb segédeszközeiben, új gépek kipróbálásában stb. Az intézetnek megfelelő könyvtára, iparművészeti osztálya, sőt egy művészi kerámiai iskolája is van. Akiknek alkalmuk volt belelátni a nagyszerű „népegyetem” belső életébe, valóságos elragadtatással beszélnek arról az üzyszereetről, munkakedvről és szívet-lelket földerítő harmóniáról, amely úgy a tanulókról, mint a tanítókról szinte sugárzik a látogató felé. K.

A társadalmi múzeum értesítője volna arra hivatva, hogy a magyar szociálpolitika és szociális irányú mozgalmak hivatalos revueje legyen és azt a feladatot vállalja, amelyet külföldön a Sociale Rundschau, a Reichsarbeitsblatt, a Rulletin de l'Office du Travail stb. tölt be. Őszinte sajnálattal látjuk, hogy ezt a hivatását az értesítő most megjelent március-áprilisi száma is felette hiányosan szolgálja. Feladata első sorban a reánk vonatkozó nyers anyag összegyűjtése volna. Ezzel szemben azt látjuk, hogy az értesítő majdnem kizárólag csak – elismerjük nivós – szociálhigiéniai cikkeket közöl, amivel talán még nincs kimerítve a szociálpolitika egész területe? A szemlérovat felette szegényes, a szociálpolitika rovat csak a külföldi szociális törvényhozást ismerteti. Az alkoholizmus és a betegpénztárak c. szemle a Kampf egyik cikkének kivonata, a forrás megnevezése nélkül. A lap felét folyóirat-szemle foglalja el, amelynek átlapozása után, úgy látszik, hogy a revue szerkesztői külföld alatt csak Németországot értik, mert angol folyóirat egy sincs ismertetve, francia pedig egyetlen egy van, egy fél sorban. Szegény franciák! Legalább a német folyóiratok ismertetése gondos volna. De egész őszintén kérjük a folyóirat tisztelt szerkesztőit, nem-e bosszantó, hogy az Archiv für Socialwissenschaft-ról a szemlérovatban egy szó sem esik, hogy az osztrák „Die Arbeit”, „Arbeiterschutz”, a reánk nézve oly végtelenül jelentős „Der Auswanderer”, azután a német: „Generalblatt der Generalkommission der Gewerkschaften”, a „Jahrbücher für Nationalökonomie”-nak pedig a neveik sem fordulnak elő. Ellenben másodrendű anti-alkoholista újságok ismertetve vannak. Mit szóljon az olvasó ahoz, hogy a „Sociale Rundschau”-t, a magyar szociálpolitikusok tudományának ezt a kútforrását sem emiitik meg a rovat összeállítói. Az értesítőre szükség van, nagy szükség, de vagy legyen gonddal és alaposan megcsinálva, vagy egyáltalán ne legyen.

Annuaire de la Legislation du Travail.

Public par l'Office du Travail de Belgique. 13. Année, 1909. Bruxelles, Librairie Albert Dewit. 980 oldal. A belga kormány érdemes vállalkozása, amely

az első a maga nemében, az ipari államok munkásügyi törvényhozásának megismerése és ez ismeretek terjesztése tekintetében, megőrzi a maga fontosságát a nemzetközi munkásügyi hivatal jelentése mellett is. Különösen érdemessé teszi a belga kormány könyvét az, hogy terjedelmes törvényeket és rendeleteket szó szerinti szövegükben közöl. Így pl. az 1909-iki évi kiadás közli a német bányatörvény novelláját, az osztrák rendeletet a veszélyességi osztályba sorozásról, a bosnyák betegsegélyezési törvényt, Newyork állam munkástörvényét, az angol iparügyi hivatalról szóló törvényt, a norvég iparfelügyeleti törvényt, az újzélandi gyártörvényt stb. Látnivaló, hogy olyan gyűjtemény, amelynek párját hiába keresnők a világ könyvpiacán.

Ipari tulajdon.

A védjegy-törvény módosítása.

Írta: *Bányász Jenő dr.*, a budapesti kereskedelmi és iparkamara védjegy-hivatalának vezetője.

Már az 1909. évben Kossuth Ferenc v. kereskedelemügyi miniszter a kereskedő- és iparos-körök többszöri sürgetésének engedve, törvényjavaslatot bocsátott közzé a védjegyek oltalmáról.

A politikai viszonyok azonban újból elhallgattatták a védjegy-jogi reformok kérdését, bár a fennálló törvények (1890. II. t.-c., 1895. XLI. t.-c.) több irányú változtatásának a szükségét a kereskedő és iparos érdekeltség a maga részéről nemcsak, hogy helyesli, hanem a védjegy-jog s ezzel a forgalmi élet eddigi helyes fejlesztésének biztosítása, továbbá a védjegyekkel üzőtt bűnös visszaélések megtorlása érdekében *égetően sür-gősnek*, – *elodázhatlannak* tartja.

Jelenleg érvényben levő védjegy-törvényeink oly intézkedéseket mutatnak fel, amelyek bármely műveit állam hasontárgyú törvényeivel bátran helyezhetők egy sorba s így *nagyban és egészben* elég sikerült alkotásoknak is mondhatók, úgy, hogy az érdekeltségnek alig van kivetni valója a jelenleg érvényben lévő védjegy-törvényekkel szemben.

A védjegy fogalmának, a védjegyek hasonlóságának a kérdésében, úgyszintén a *belajstromozás körüli eljárást illetőleg*, a törvény fontosabb hiányait pótló megállapodások, *kereskedelmi és ipari viszonyoknak teljesen megfelelnek*, s a még fennforgó kételyek és szabályozatlan kérdések, – így a *peres eljárás egyszerűsítése, a védjegyek átírása, a védjegyek oltalmi körének a kiterjesztése* – mindmeggannyi oly kívánságai a hazai kereskedő és iparos köröknek, amelyeknek a *törvény novelláris kiegészítésével és javításával, megfelelőbb rendeletekkel*, könnyen eleget lehetne tenni.

A kereskedelemügyi miniszter hivatalos jogelőde azonban ily novelláris javaslat-tervezet helyett, az *egész védjegy-jog anyagát átfogó* paragrafus-komplexumot bocsátott közzé. De ez talán még nem volna ok a javaslat-tervezet eljuttatására, ha a megszerkesztett javaslat-tervezet, az *eddigi törvényeinkkel egyrészt lényegében azonos* nem volna, másrészt pedig fennálló törvényeinkkel szemben *határozott visszaesést* nem mutatna, s amit különösen ki kell emelnünk, az alább tárgyalandó, a kereskedővilág által forrón óhajtott intézkedések felvételét egyszerűen nem mellőznék.

Nem kívánunk magával a törvényjavaslat-tervezettel foglalkozni, rá kell azonban mutatnunk – fenti állításainkat igazolandó, – hogy a tervezetben felvett új intézkedések, *kereskedelmi és ipari viszonyainknak egyáltalában nem felelnek meg.*

A védjegyek lajstromozása körüli teendőknek (az arra egyedül hivatott kereskedelmi és iparkamarának mellőzésével) a szabadalmi hivatalra való átruházása, egyrészt költségessé teszi a védjegyjuttatás igénybevételét, másrészt pedig könnyelműen megláztatja azokat a köteleket, amelyek az iparost és kereskedőt a kamarákhoz fűzik. Ily intézkedésekkel tehát a kamarák által az ipar és kereskedelem előhaladása érdekében kifejtett nagyfontosságú tevékenység eredményességét bizonyára nem mozdítjuk elő.

A kamarákra több mint négy évtizeddel ezelőtt ruházott ezen ügykörnek az elvételét *csak igen jelentős és teljesen beigazolt közérdekű szempontok* indokolhatják. Ilyen szempontok fennforgását azonban nem vagyunk hajlandók elismerni. A védjegyjog egységének a biztosítása, a *centrális kezelés a legteljesebb mérvben, a kamarák közreműködésével megvan.* Egyébként a tervezet indoklása legkevésbé sem változtatta meg azt a meggyőződésünket, hogy a *mi lajstromozási eljárásunk helyesebb, mint akármely külállam rendszere.*

De tovább menve, a lajstromképeség kérdésének végéig fokon a *közigazgatási bíróság kezébe való letétele* sem mondható szerencsés újításnak. Úgy véljük, a közigazgatási bíróság ily eminenter kereskedői kérdésekben való bíraskodásával, szánalmas szerepre vállalkoznék.

Ki kell emelnünk végül az *együttes (kollektív) védjegyek* intézményét. A javaslat-tervezet ezen intézmény felvételével – egyéb kényszerítő rendelkezéseitől eltekintve – még egy újabb törvényszakaszszal tialmazza nálunk, a belföldi termelési helyeknek az árukon valóságellenesen való feltüntetését. De gyébként ezzel oly intézményt statuál, amely a külföldi államokban ismeretlen így pedig az ily védjegyek a külföldi államokban a kívánt oltalomban nem is részesülhetnének, vagyis nemzetközi viszonylatban még ma jelentőséggel nem bírnak.

A védjegyek átruházásának, valamint a védjegyek bitorlásának kérdésében pedig a javaslat-tervezet az eddigi jogállapottal szemben semminő haladást nem mutat fel.

Elismeréssel kell azonban kiemelni a tervezet azon intézkedését, amely kimondja, hogy „a ki a ve-vőnek tudva más árut ad el, a nélkül, hogy erre a ve-vőt figyelmeztetné, az kihágást követ el.”

Sajnos azonban ezen intézkedés, amely a védjegyekkel üzőtt visszaéléseket általában, (tehát nemcsak magán az árun) kívánja szanálni, az eleddig büntetlenül tobzódó visszaéléseknek, bár a legsúlyosabb, de csak egyik esetét ragadja ki.

Azt hisszük eléggé kimutattuk, hogy a közzétett védjegy-törvényjavaslat, *egyrészt felesleges, másrészt pedig a kereskedő- és iparos-körök érdekében egyenesen kívánatos, hogy törvényerőre ne emeltessék.* A kereskedelmi és ipari érdekeltségnek a tervezettel szemben elfoglalt határozott álláspontja, de továbbá az áldatlan politikai viszonyok egyébként is lehetetlenné teszik, ezt a védjegyjog egész anyagát felölelő operatumnak, belátható időn belül, a kereskedelmi és ipari közérdeknek minden tekintetben *megfelelő* előkészítését. *A közforgalom érdeke azonban sürgős, elodázhatlan reformokat vár.*

Ismételjük, nem célunk magával a törvényjavaslattal foglalkozni, csupán rá akarunk mutatni arra, hogy *védjegy-törvényeink hiányait a gyakorlati élet hol és milyen irányban érzi a legjobban, mely rendelkezéseiben és minő irányban igényel sürgős javítást.*

A védjegyügyek terén a legcsekélyebb jártasság-

gal bíró egyén, a védjegyek átírásának elmulasztásából származó jogvesztés (1890. II. 9. §.), továbbá a védjegyjog megsértése elleni védelem (1895. XLI. t.-c. 8. §.) elégtelenségében látja a védjegy-törvényeink súlyosan érezhető hiányait s ebben az irányban igényel sürgős javítást.

(Befejező közlemény a következő számban.)

Iparjogi értekezet volt a szabadalmi hivatalban múlt hó 21-én a Washingtonban tartandó nemzetközi iparjogi konferencia ügyében. Dr. *Ballai* elnök indítványára az ankét kimondotta: hogy a védjegymioba belépő államok az egyezményben ne soroltassanak fel, hanem csak a berni irodánál vezetett nyilvántartásra történjék hivatkozás; hogy az áruk csoportonkénti megkülönböztetése felesleges, mivel az ipari tulajdonjogok nem árukra, hanem jogokra vonatkoznak; a külföldieknek adandó jogok tekintetében a főegyezmény eredeti szövege fenntartandó, a mintákra és a tisztességtelen versenyre való kiterjesztéssel; hogy ugyanazon tárgyra vonatkozó több találmányt az egyes igénypontok szerint megosztott elsőbbséggel lehessen összefoglalni; a gyakorlatbavételi kényszer elve fenntartandó. Az ankét a védjegyek tekintetében elfogadja elvileg a telle-quet, azon korlátozással, hogy azon védjegyek, amelyek szabad jelzések, az oltalomból kizárhatók. Dr. *Szilasi* indítványát, hogy úgy a meghatalmazások hitelesítése, valamint a prioritások és jogutódlások körül minden formalitás mellőztessék, az ankét egyhangúlag elfogadja. – A berni iroda által proponált központi mintabejegyzés létesítését az értekezet Dr. *Kelemen* és Dr. *Kayser* hozzászólása után ellenzi. Végül a francia kormány javaslataival szemben megállapította a „Champagne” és „Cognac” szavaknak minőségjelző jellegét.

A védjegylajstromból törölt védjegyek.

„*Graham Durable.*” (A graham kenyér tartósságára utal. – 212–1911. K. M.)

„*Mecsek.*” (Pécs városa melletti helységnek a neve. – 1362–1910. K. M.)

„*Five o'clock.*” (Öt órás átvitt értelemben könnyű estebédet. – 263–1911. K. M.)

„*Agraria.*” (Kizárólag azt jelzi, hogy a bejelentett áruk (kaszák) mezőgazdasági használatra vannak rendelve. – 980–1910. K. M.)

„*Prakfalvi acél.*” (Az áruszármazásra utal.)

A „*Fayence*” szó oltalomképeségét a kereskedelmiügyi miniszter 398–1911. sz. határozatával elismerte. („*Fayence*” név alatt az égetett agyagipari termékek egy bizonyos fajtát értik, *helynévi vonatkozás nélkül.*)

Új szabadalmi ügyvivői iroda. Krausz Leo úr, okleveles gépészmérnök közli velünk, hogy tíz évi tevékenység után önállósította magát és szabadalmi ügyvivői gyakorlatát ezentúl saját neve alatt folytatja.

Joggyakorlat.

A szabadalmi hivatal bejelentési osztálya arra való tekintettel, hogy a bejelentő bejelentett eljárásával közismert anyagnak közvetlenül az alkalmazás helyén való előállítás kizárólag csak gazdasági előnyt ér el, a szabadalmazást találmányi jelleg hiányában indokoltan nem találta. (H. 3633. 17822/910.)

A védjegy-novella értelmezése. A védjegy-novellának az áruk minőségére, rendeltetésére és számozására vonatkozó tiltó rendelkezéseit a kereskedelmiügyi miniszter 398-1911. sz. határozatával a következőképpen magyarázza:

Ezen törvényszakasznak, úgy mond, célzata csupán az, hogy a közforgalomban használt és szükséges minőséget stb.

jelző szavak kizárólagos lefoglalása és evvel kapcsolatban a forgalmi körök üzleti szókincsének korlátozása megakadályozható legyen, de azon képletes megjelölésekre, amelyek bevett és használt megjelöléseknél egyáltalában nem tekinthetők, a lajstromozási tilalom nem alkalmazható.

Ipari igazgatás.

A hólabda-szelvények tovább eladása.

– Befejező részlet egy tanulmányból. –

A hólabda-szelvényekkel való üzérkedés erkölcs-telen és káros volta már évekket ezelőtt arra készítette az iparhatóságainkat, nevezetesen a kereskedelemügyi minisztériumot, hogy a szelvénykibocsátó cégek ellen a legszigorúbban járjanak el az ipartörvény 58. és 158. §-a alapján. Mint meg nem engedett tömeges és gyors vásárlásra való csábítás 200-tól 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtatik nálunk a hólabda-szelvény kibocsátás. A 70.000/900. sz. K. M. elvi határozat kimondja, hogy hólabda (lavina) rendszerű elárúsításra az ipartörvény 51. §-a alapján egyáltalán nem adható ki engedély. Nem is folytathat hazai üzletmber szelvényes árusítást az ország területén, mert nyomban kihágás miatt érzékenyen megbüntetnék. Legföljebb külföldre küldhetné a szelvényeit és a portékáját. Viszont azonban ugyanezt megtehetik külföldön lakó egyének és külföldön letelepült cégek és ezek ellen iparkihágási eljárás nem indítható. Ennek következtében az inszolid külföldi cégek özönével küldik szelvényeiket az országba és elárasztják azt silány portékáikkal, mérhetetlen kárt okozva nemcsak a vevőközönségnek, hanem a hazai iparnak és kereskedelemnek is. Igaz ugyan, hogy a kereskedelemügyi miniszter az érdekelt üzletkörök mozgalmára a hólabda-rendszerű árusításra vonatkozó mindennemű nyomtatványoktól, hirdetényektől s szelvényektől a postán való szállítás jogát megvonta (82.268/900. K. M.), miután azonban a szelvények zárt borítékban vagy csomagban igen könnyen becsempészhetek, ez az annak idején örömmel üdvözölt intézkedés egyáltalában nem alkalmas a vázolt visszaélések meggátlására és tudjuk jól, hogy azóta a szelvényes párisi juponok és svájci női arany-órák importja nem szűnt meg, sőt nem is csökkent.

Végre egy magyar vidéki város hatóságának sikerült megtalálni a módját a külföldiek által üzött ilyenemű visszaélések meggátlásának. *Kiskunhalas* tanácsaé az érdem, hogy a szelvényárúsító magánosok ellen mint első indított iparkihágási eljárást. Ezzel a visszaélés gyökerében van megtámadva, mert ha a szelvények tovább eladása büntetés alá esik, akkor a külföldi cég elveszti bűnsegédeit, akiknek segítségével válik egyedül lehetségessé a csalásnak szóban forgó módja.

A dolog jogi oldalát a kihágási eljárás folyamán véleményadásra fölszólított budapesti kereskedelmi és iparkamara érdekesen világítja meg, amidőn kifejti, hogy a hólabda-szelvények vásárlása spekulatív célzattal történik és azok tovább eladása tulajdonképpen tiltott üzérkedés, amely az iparigazolvány nélkül való jogosulatlan iparüzés kihágásának ismérveit teljesen kimeríti. Az a magányos, aki szelvényeket elad, ezt anyagi haszonért teszi, tehát tulajdonképpen kereskedik és úgy szerepel, mint a cég megfizetett ügynöke. Mivel pedig kereskedni bármivel és ügynökösködni csak az iparüzési szándék bejelentése és iparigazolvány elnyerése után lehet és szabad: ennél fogva az iparigazolvánnyal nem bíró szelvényelárúsító magánosok ellen az ipar-

törvény 156. §-a veendő alkalmazásba, amely a jogosulatlan iparüzést 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel sújtja. Azonkívül támaszkodva az ipartörvény 165-dik és a kihágási büntetőtörvény 26-dik §-ára, szóba jöhet még az ipartörvény 51. §. és 158. §. alapján kiróható magasabb büntetés is, a tömeges és gyors vásárlásra ingerlő eladásnak engedély nélkül való gyakorlásában bűnsegédkép való részvétel címén.

Dr. Kemény Dezső

keresk. és iparkamarai jegyző.

Oly alkalmazottal szemben, a ki a munkába tényleg még be nem állott, az ipartörvény 159. §-a alkalmazásba nem vehető. E törvényszakasz alapján ugyanis csakis a segéd (munkás) visszahozatása rendelhető el, már pedig az, aki szolgálatban nem volt, oda vissza nem vezethető. Büntetés kiszabásának pedig már azért sincsen helye, mert büntetni egyáltalában csak a visszavezetés elrendelése után lehet, akit tehát visszahozatni nem lehet, annak megbüntetésére sincsen mód.

Húsznál több munkást foglalkoztató és gőzerőre be rendezett ipartelep tulajdonosa az ipartestület kötelékébe még akkor sem kényszeríthető, ha az ipartelep üzeme képeítéshez kötött iparüzetre is kiterjed.

Építési vállalkozó ipartestületi tag nem lehet.

Visszavezetés **elrendelése azonnal eszközöndő.** A munkából jogtalanul kilépő segédek visszavezetése tárgyában az ipartörvény 159. §-a alapján hozott határozatok a beadott felebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható, minthogy a munkából jogtalanul kilépett segédet vagy munkást hónapok, esetleg évek múlva – akkor, mikor ez a visszavezetés már új magánjogi viszonyokat sértené – visszavezetni nem lehet. (71.230/1910. számú Ker. Min. határozat.)

Téglagyáros és alkalmazottja közti vitás munkabér-követelés elbírálására elsősorban a közigazgatási hatóság illetékes. **Olyan ügyekben, melyekben a bírói eljárást közigazgatási eljárásnak kell megelőznie, utóbbi érdemileg tartozik az ügyet elbírálni.** (Hatásk. Bir. 9/1911.)

Vasúti jog.

Az átvevő rendelkezési joga a fuvarozott áru felett a fuvarozás tartama alatt. A nemzetközi vasúti áru fuvarozásról szóló berni egyezmény 18. cikke értelmében a szállítási akadályokról csak a feladót kell a vasútnak értesíteni. Ez az intézkedés a nemzetközi, különösen az Oroszországgal való forgalomban azzal a visszássággal jár, hogy oly esetekben, a midőn az áru pl. a rendőri vagy a vámszabályok figyelmen kívül hagyása miatt útközben feltartóztatatik s a feladót nem lehet kipuhatolni, vagy mert 'a feladó a fuvarlevélmásodlat ellenében az átvevőtől számla-követelését valamely bank útján megkapta s így az áru további sorsa iránt már nem érdeklődve, rendelkezéseit nem juttatja a vasúthoz, az árut a vasút elárverezteteti s így az átvevő, a ki az áru vételárát kifizette, jelentékenyen károsodik. A mi vasúti üzletszabályzatunk 74. §-a szerint is csak a feladót kell a szállítási akadályok esetén rendelkezésre felszólítani (a mennyiben az árut nem lehet segélyútirányon tovább szállítani), s az említett visszásság a mi belföldi forgalmunkban is felmerülhet, ha annak lehetősége nem is oly közel fekvő, mint a nemzetközi forgalomban. A berlini kereskedelmi kamara egy igen életrevaló indítvánnyal fordult a birodalmi vasúti hivatalhoz a végből, hogy a berni egyezmény 18. cikkének megfelelő kiegészítése iránt a kezdeményező lépéseket tegye meg. A berlini kamara indítványa az, hogy a berni egyezmény 18. cikke a következő új bekezdéssel egészítsék ki:

„Minden szállítási akadályról a feladóval egyidejűleg az átvevőt is értesíteni kell. Ez esetben a feladónak jogában áll a fuvarlevél kiváltása előtt is belépni a fuvarozási szerződésbe s az áru felett rendelkezni, a mennyiben a feladó ehhez hozzájárult. A feladónak már a feladaskor jogában áll ily értelmű nyilatkozatot tenni a fuvarlevélben.” (*Zeitschrift für den internationalen Eisenbahntransport* 1911, 95 l.)

Fuvarlevélmásodlatok kiállítása esetén, a feladó rendelkezési joga az átvevő érdekében amúgy is korlátozva van s ugyanazok az indokok, a melyek ezt szükségessé teszik, egyúttal a mellett is szólnak, hogy az átvevőnek, ki a fuvarlevélmásodlat ellenében a vételárat kifizette, az áru sorsához fűződő érdekei a fuvarozás összes esélyeivel szemben megvédessenek. Az itt figyelembe jövő kereskedői érdekek azt is kívánatosná tennék, hogy az átvevőnek nemcsak szállítási akadályok felmerülte esetében, hanem minden oly esetben, a midőn az átvevőt a feladó vagy megbízója részére teljesített ellenszolgáltatás folytán az áruhoz kizárólagos vagyoni érdek fűzi, a fuvarozás egész tartama alatt rendelkezési jog illesse meg az áru felett, ha a feladó ily értelmű nyilatkozatot tett a feladaskor a fuvarlevélben. Ha szállítási akadályok felmerülte esetére az átvevő rendelkezési jogot szerezhethet az áru felett, akkor a fuvarozás zavartalan lefolyása esetére sem tagadható ez meg tőle, ha a feladó ahhoz a fuvarlevélben hozzájárult. A berlini kamara javaslatát ezen kiegészítéssel ajánljuk az illetékes körök figyelmébe.

A hirdetésményileg életbeléptetett díjszabás-módosítás (állomási illeték), ha a legközelebb megjelent pötlékbe fel nem vétetett, a pötlék meg jelenésének időpontjától kezdve hatályát veszti, és azt a pötlék megjelenése után közzétett újabb hirdetésmény nyel újra hatályba léptetni nem lehet. – Az évenként való megújításnak mindaddig van csak helye, míg a hirdetésményi módosítás díjszabásilag nem érvényesítetik. (Budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék felelő tanácsa 1911. február 28. D. 298/1910. sz. a.)

Az a körülmény, hogy a vasúti üzl. szab. 71.§-ában előirt ténymegállapítás nem szabályszerű módon fogantatott, nem hártja a bizonyítás terhét a vasútra arra nézve, hogy a nyitott kocsin szállított és könnyen gyúló jutamaradékokban keletkezett tűz tényleg a fuvarozásnak eme módjából származott, hanem ennek csak az lehet a következménye, hogy a vasút által felvett ténymegállapítással meg nem elégedő felek, a tényállásnak bírói utón való megállapítását kérelmezhetik. (Curia 1911. február 16. 1150-1910. sz. a. IV. p. t.)

Ha a szállított ingók tartályául szolgáló bútorkocsi nyitott vasúti kocsin szállítatik, erre a nyitott kocsin való szállításnak az üzl. szab. 77. §. (1.) 1. és (2.) pontjában foglalt szabályai alkalmazandók, és közömbös az, vajjon a butorkocsin milyen anyagból és szerkezettel készült és milyen állapotban volt. (Curia 1911. febr. 16. 1156/910. v. sz. a. IV. p. t.)

A budapesti kir. tábla: Az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokok: Minthogy felperes maga vitatta, hogy a tűz a szállított áruknak tartályául szolgált bútorkocsinak ia mozdony szikrájától való meggyulladása folytán keletkezett s minthogy ai fedett vasúti kocsinak a mozdony szikrájától való meggyulladása elő nem fordul, az elsőbíróság a kárt a nyitott kocsin történt szállítás veszélyéből származottnak helyesen minősítette.

A vasút a tőle bérelt rakterületen felhalmozott áruknak a bérleti szerződésből eredő követelés erejéig való elárverezését, anélkül, hogy az áruk a vasútnak fuvarozás nélkül átadottak volna, a KT. 411. §-a alapján nem követelheti. (Curia 1911. márc. 2. 119/911. v. sz. a. IV. p. t.)

A debreceni kir. tábla: Folyamodót azzal a kérelmével, hogy B. vasúti állomáson K. I. által bérelt területen fekvő talpfa elárvereztessék, elutasítja.

Indokok: A KT. 411. §-a csak a fuvarozott áruknak és csupán a fuvarozási szerződésből eredő követelésért való elárverezését engedi meg.

Közgazdaság.

Pénztárjegy vagy csekk-

Írta: *Német Lajos*, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank folyószámla-osztályának h. főnöke.

Aki a közgazdasági fejlődés egyes fázisait figyelemmel kíséri, tapasztalhatja, hogy az utóbbi években nemcsak nálunk, a külföldön is mindnagyobb mértékben érezhető a verseny a bankipar terén. A pénzzel és rokonértékekkel való kereskedés terjeszkedése éppúgy hozzásimul a kereslethez, az ipar, a kereskedelem és a magántőke igényeihez, mint minden egyéb árucikk a maga konjunktúráihoz. Ebből következik, hogy míg az utóbbi években egyrészt újabb és újabb pénzintézetek alakulnak, másrészt a régiek, a konkurrencia hatása alatt, részvénytőkájük felemelésével kapcsolatosan, újabb fiókok vagy érdekeltségek létesítésévei, esetleg új üzletágak és egyéb kereseti módok megteremtésével igyekeznek ezt a hatást ellensúlyozni és pozíciójukat megtartani. Ennek a hatásnak tulajdonítható a bécsi bankkörökben mostanában felmerült az az eszme is, amely a pénzforgalom megkönnyítését célozva, arra törekszik, hogy mindjobban a pénzintézetek érdekkörébe vonja azokat a vállalatokat vagy magánosokat, akik pénzt kezelnek, vagy pénzt gyümölcözően elhelyeznek és így többé-kevésbé rá vannak szorulva a bankokra. Tudják azonban azt is, hogy ezeknek a tényezőknek csak a legmesszebbmenő kényelem biztosítása esetén konveniálhat a pénzkezelésnek teljességében a bankra való áthárítása, mert mihelyt azt tapasztalják, hogy idővesztést, sőt néha zavart okoz az, hogy a banknál fekvő pénzükhöz jussanak, inkább maguk látják el a pénzkezelést, ami tekintélyes tőjtelvonást jelent a pénzintézeteknek, illetve a közgazdasági forgalomnak.

A bécsi bankok, hir szerint, egységes típusú pénztárjegyek emittálását tervezik, amely abban különböznék a most használatban levőktől, hogy nemcsak a kibocsátó bank váltaná be őket, hanem más, erre egyesült pénzintézetek is s amely kényelmi berendezéssel betéteiknek oly tőkékkel való gyarapítását remélik, amelyek eddig magánpénztárakban heverték.

Ennek a tervnek technikai keresztülvitelére nézve így szól a híradás: A pénztárjegyek kibocsátásában részes intézetek egyenként bizonyos mennyiségű pénztárjegy-úrlapot vennének át, amelyeket a betét ellenében a betevőknek kiszolgáltatnának. A pénztárjegyek mindenkori kamatlábát a részes intézetek a körülményekhez képest állapítanák meg, egységes kamatlában. A pénztárjegy értéke betét gyanánt szerepelne. Ha a pénztárjegy valamely intézetnél beváltásra kerül, a beváltó intézet erről értesíti és a kifizetett összeggel megterheli a kibocsátó intézetet. A kibocsátó intézet és a beváltó intézet azután egymással bizonyos időközökben, például havonként elszámol, amikor is a pénztárjegyeket a megfelelő kamatmegterítéssel egyidejűleg átveszi stb.

Lényegében ebből áll az az újítás, ami a bécsi bankokat mostanában foglalkoztatja. Nézetem szerint az egységes pénztárjegyek csupán arra lennének alkalmasak, hogy a magánbetevők használják őket, a ke-

reszkedelmi forgalomra ellenben semmi praktikus értéket bennük felfedezni nem tudok. Sőt a magánbetevők részére is rendkívül nehézkessé tenné a használhatóságot az, hogy mindenkor kamatszámolással van egybekötve egy ily pénztárjegy tovább adása s már ebből a szempontból sem lehet az eszmének nagy jövőt jósolni. De tulajdonképpen kinek van szüksége – magánbetevőről szólva – arra, hogy teszem fel a Kereskedelmi Banknál vásárolt pénztárjegyet és a Hazai Banknál váltsa be őket? Budapesten nem oly nagyok a távolságok, hogy ez a nyelvelem a betevőre jelentős fontosságú lenne, azonkívül pedig minden városrészben amúgy is fiókot tart ma már minden nagyobb pénzügyintézet. Avagy talán nagyobb kamatozást biztosítanának a betevőknek? Ellenkezően, azáltal, hogy felmondás nélkül, bemutatás alkalmával nyomban beváltandók, az egységes pénztárjegyek részére nem, lehetne azt a kamatozást biztosítani, mint a takarékbetétekre. Még kevésbé állíthatjuk azt, hogy az iparnak és a kereskedelemnek tesznek szolgálatot az egységes pénztárjegyek. A kereskedelmi életben a pénzügyleteket túlnyomóan a giroforgalomban bonyolítják le, amely pro és kontra megkímél bennünket az effektív pénzkezeléstől. A kereskedő vagy a gyáros oda utaltatja künnlévőségeit a bankjához és viszont, onnan disponál saját fizetései teljesítésénél és nem hiszem, hogy akadna kereskedelmi cég, amely a takarékkönyvekkel egyenlő értékű módját választaná a pénzelhelyezésnek, mint amilyen körülbelül az egységes pénztárjegy. Az egyetlen eltérés az, hogy nemcsak a kiállító pénzügyintézet váltja be őket. A kereskedőnek – a kezelési okokon kívül – ideje sincs hozzá, hogy feles pénzének elhelyezése végett minduntalan a barikba küldjön pénztárjegyeket vásárolni.

A bécsi bankok akciójában, nézetem szerint, csak a cél, t. i. a közforgalomnak eddig át nem adott tőkék megszerzésére való törekvés helyes, a kivitel módja azonban aligha alkalmas annak elérésére. Másutt kell a dolgot megfogni: *a csekkforgalmat kell reformálni* akképpen, mint ahogy azt e sorok írója egy cikk keretében kerek 4 évvel ezelőtt proponálta. E prozódáció azonban akkor nem¹ keltette fel az érdekelt körök figyelmét és Bécsből kellett jönnie az impulzusnak, amely őket ily irányban való érdeklődésre serkenti, Olvassuk is már azokat a véleményeket, amelyeket a bécsi eszméről itteni szakemberek leadnak, de amelyek egytől-egyig megvalósíthatatlannak találják a tervet, anélkül azonban, hogy helyette jobbat, megfelelőbbet ajánlanának.

A csekkforgalom mai alakjában rendkívül szűk korlátok közé van szorítva és kevésbé felel meg pénzt helyettesítő szerepének; éppen ezért nagyon sok e téren még a tennivaló. Míg ugyanis az utolsó évtizedek az iparnak, a kereskedelemnek és a közzgazdaság egyéb tényezőinek rohamlépésekben való fejlődéséről tesznek tanúságot, a csekkforgalom, amely – ha közvetve is – ezt a fejlődést lenne hivatva előmozdítani: amazokkal lépést nem tartva megmaradt régi, nehézkes formájában. *Egyik főhátránya az, hogy a pénzügyintézetek idegen bankokra szóló és ismeretlen felek részéről kiállított és bemutatott csekket nem váltanak be.* Nem pedig azért, mert hasonló esetekben semminő garanciájuk arra nézve nincs, hogy a kibocsátónak a csekken látható aláírása valódi-e és főként, hogy az intézvényezett majdan folyósítja azt az összeget, amelynek kifizetéséről szó van. *A csekk tulajdonosa akként nem teheti pénzzé a birtokában levő, esetleg kitűnő értékű csekket,* hanem kénytelen azt magánál az intézvényezett pénzügyintézetnél beváltani, vagy ha az más városban székel, valamely bank közvetítésével beszedetni, ami a kü-

lönböző távolságok szerint részére esetleg 14 napi késedelmet is jelenthet.

A csekkforgalomnak nagy emelkedését vonná tehát maga után olyan csekk típusok megteremtése, amelyek mind a valódiságra, mind pedig a teljes pénzértékre nézve önmagukban nyújtanak teljes garanciát, mert így lehetővé válnék az, hogy bármely vidéki vagy külföldi piacra szóló és ismeretlenek részéről kiállított csekket a pénzügyintézetek idegen bemutatónak is azonnal beváltásák. Lehetségessé tétetnék ezzel az is, hogy a vidéken lakó, vagy utón levő számlatulajdonos e csekkek alapján bárhol és bármikor pénzt vehessen fel. És ha még oly sürgősen állna is be a pénz szüksége, azt a legrövidebb utón szerezhetné meg, anélkül, hogy a pénzt bankjánál megrendelni, postán szállíttatni vagy bankszíron és postatakarékpénztár útján átutalni kellene. A pénzküldésnek mindezek a módjai időt vesznek igénybe és arra esetleg 3 napig is várakoznia kell.

A kérdés megoldását főbb vonásaiban úgy képelem el, hogy a pénzügyintézetek csekk számla-tulajdonosainak oly csekknyomtatványokat szolgáltatnának ki, amelyek egyenként különféle kerek összegekről, pl. 10.000, 5000, 1000, 500, 100 és 50 koronáról már a kiszolgáltatás alkalmával ki vannak állítva, az az összeg tehát, amelyről a csekk szól, a szöveg közé nyomtattnék. Ennél kisebb, nem kerek összegek részére oly űrlapok szolgálhatnának, amelyek az 50 koronás maximális értékkel megjelölve vannak ugyan, de az összeget a kiállító maga írhatta bele. Ezek a csekkformák tehát éppen csak ebben térnének el a csekkeknek mai formájától és a bankjegy jellegét magukon nem viselnék, mert az azok alapján kifizetésre kerülő összegek a kiállító számlakövetelése terhére lennének folyósítandók, éppúgy, mint a jelenleg használatban levők összegei. Nem ütköznének a bankjegykibocsátó jogba sem, mert általánosan pénz helyett el nem fogadhatók.

A csekkfüzetben foglalt űrlapok összes értéke megfelelne a számlatulajdonos követelése értékének, mert a pénzügyintézet mindig csak oly összértékű űrlapokat szolgáltatna ki, amekkora összeget az illető számlájára elhelyez. *Ekként a csekk biztosítékot nyújtana arra nézve, hogy a számlatulajdonos a követelését meghaladó összegről csekket nem állít ki.*

Ami pedig a csekk valódiságának ellenőrzését illeti, erre nézve ajánlatosnak mutatkozik az az eljárás, hogy a pénzügyintézet, amidőn valamely csekk számlatulajdonosának csekkfüzetet szolgáltat ki, a füzet egyes lapjait bélyegzővel és aláírásokkal látja el. Az erre jogosítottak aláírását azután körlevélben ismertetné azokkal a pénzügyintézetekkel, amelyeket ezeknek beváltásával megbíz, vagy amelyek a kölcsönösen való beváltásra egymással megállapodnak. így tehát a csekkek beváltásra való bemutatása alkalmával a valódiság úgy lenne megállapítható, hogy az intézvényezett banknak a csekken látható aláírása összehasonlíttatnék a körlevél aláírásmintáival.

Az elmondottak szerint a csekk típusoknak gyakorlati alkalmazása maga után vonná azt, hogy a csekk számlák ennek a forgalomnak meg is feleljenek. A számla tulajdonosa minden rendelkezését csekk útján eszközölné, ami viszont a csekkforgalom jelentékeny megnövekedését eredményezné. *Fontos azonban az, hogy a számlatulajdonos követelését mindazonáltal le nem köti.* Rendelkezhetik arról bármi más módon, tehát például olyképen is, hogy harmadik személyek számlájára jóváírásokat eszközöltet, vagy kifizetéseket sürgöny útján való megbízás alapján teljesítet stb. Az első esetben a megbízólevéllel egyidejűleg megfelelő értékű csekk űrlapot szolgáltat vissza, az utóbbi esetben pedig, ha nem a bankja székhelyén lakik, a

megfelelő értékű csekket egy pénzügyintézetnél deponálja, amely a sürgőnyi megbízást ennek alapján a banknak megadja. Végül nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy a csekkforgalom napjainkban azért nem örvend nagyobb népszerűségnek, mert a csekknek pénzzé tévése utánjárásával, idő- és kamatvesztéssel jár. Mindezt a nehézséget a csekkforgalomnak itt tervezett módja kiküszöböli és egyedül mutatkozik alkalmasnak arra, hogy a pénzügyintézetek betéteiket oly tőkék felszívásával növeljék, amelyek eddigelé nem állottak a közgazdaság szolgálatában.

Az osztrák szeszkartell megalakult. Hoszszú tárgyalás után – mint Bécsből vesszük a hírt – az „Oesterreichische Creditanstalt” égisze alatt megkötött az ausztriai szeszkartellel. Részt vesznek benne az összes osztrák finomító-gyárak, az egy Lederer August-gyár kivételével, az összes szeszgyárak, az összes ausztriai mezőgazdasági szeszgyárak, a csehországi, morvaországi, a sziléziaiaknak pedig túlnyomó többsége. Lederer August gyárát az egyesületsből kihagyták, mert az általa támasztott igényeket kielégíthetetleneknek találták. A megállapodások lényege az, hogy a mezőgazdák nyers szeszterményüket a mindenkori finomjegyzés alatt 6 koronával adják át a kartellnek. Az árakat a mezőgazdasági és ipari szeszgyárak és a finomítók együttesen állapítják meg a mindenkori üzletvezető-bizottság által, amelybe mindegyik szak a maga bizalmi embereit választja be.

Érdekes adatok. Matlekovics Sándor akadémiai székfoglalójában néhány igen érdekes adatot hozott fel annak a bizonyítására, hogy milyen óriási munkamegtakarítással jár a gép a kézi munkával szemben. Egy varrógép 25-ször többet végez, mint egy varrónő. Egy modern selfactor 2000-szer nagyobb munkát végez, mint a régi rendszerű fonó. Egy jól berendezett cipőgyárban 55 talpáló végezi azt a munkát, amelyhez kézi munkánál 350-400 munkás szükséges. A hengernyomó-gép két gyermek felügyeletével azt a munkát végzi, amelyhez kézi munkánál 200 munkás kell. A fehérműveknél egy nap alatt egy gyorsan dolgozó nő kézzel 120-140 gomblyukat készít, erőmotorral hajtott gépen 3500-4000-et. Egy wickershami szegőgép 24 óra alatt 14 millió szeget készít. A 16. században Angliában egy zsebóra 1500 koronába került, ma 3 koronáért kapható egy jó zsebóra. Gablonzban a gyöngy tíz csomója 1887-ben még 80 krajcár, tíz évvel később 8 krajcár stb.

A londoni aranyeső. A nagy alkotmányos lelkesedésbe, amely az angolok koronázási ünnepét mozgató látszik, egy-egy Ószinte prózai hang is vegyül, amely a nemzeti örömök mellett kövér anyagi sikerek reményének is kifejezést ad. London valóságos aranyesőt vár. Az udvar és a kormány 6 milliót fog az ünnepekre költeni. 100.000 gazdag vendéget várnak Amerikából, 10 ezret Ausztráliából, nyolc ezret Kanadából és rengeteg tömeget a vidékről és a kontinensről. A lakberek mesés arányokat öltenek. Egy amerikai 24 ezer koronát fizet egy lakásért a koronázási napra. Mások 60-120 ezer koronát fizetnek a saisonra egy-egy bútorozott lakásért. Egyik lord visszautasította egy amerikai milliomos ajánlatát, aki 240 ezer koronát ajánlott fel neki, ha lakásának egy részét hat hétre átengedi neki. Egy másik háztulajdonos a házat 3 hónapra 400 ezer koronáért adta bérbe. Van olyan ablak, amelyet a koronázási menet idejére 7200 koronáért adtak ki. Maguktól az amerikaiaktól 100 millió shillingnél többet várnak a londoniak, úgy állítva fel a számadást, hogy minden vendég legalább 1000 shillinget el fog költeni a koronázási napokban Londonban.

Hollán Sándor miniszteri tanácsost – mint egyik hírlap közli – a legközelebbi napokban államtitkári címmel tünteti ki Ő felsége. Ez a merész ivű karrier bizonyára nagy sympathiával fog találkozni azok körében, akiknek alkalmuk volt vele megismerkedni és tudását s kiváló adminisztratív képességeit megfigyelni. Mikor a Khuen-kormány megalakult, Hollán még csak címzetes osztálytanácsos volt. Valóságos osztálytanácsosból pedig két hét alatt lett miniszteri tanácsos, hogy az elnöki ügyosztály élén a legközelebbi napokban mint államtitkár működjen.

A Magyar Gyáripár május 1-i számának a tartalma a következő: *Szemle:* A tarifakedvezmények. A cellulozefa tarifája. Az iparfejlesztés Horvátországban. A Skoda-művek részvényei. – *A cukoripar a múlt esztendőben*, írta Hatvany-Deutsch Sándor báró. – *A Szövetség közgyűlése.* Chorin Ferenc elnöki megnyitója. Bolgár Ferenc előadása. Az évi jelentés tárgyalása. A Szövetség üdvözlése. Időközi választások. A munkásbiztosítási törvény reformja. Az ipari munkásházak. A székelyföldi fiók közgyűlése. A lakoma. – *Magyar Gyáripárosok Országos Szövetsége.* – *Ipari jogszolgáltatás:* A nemzetközi ipari unió. – *Gyáripári hírek:* A temesvári kamara a gyáripár állami támogatásáról. Tiszasülyi Tolnay Jenő. A tölgyfa kiviteli vámja Romániában. A talpfaügy. Haditengerészeti beszerzés.

Felelős szerkesztő: **Dr. LÁNCZI JENŐ.**